

Overige taken IPC's

Een verkenning van praktijkleren voor hoger en wetenschappelijk onderwijs, kleine takken, innovatieve en internationale activiteiten

**Anne-Marie Ruiten
Dineke van Zwieten**

Expertisecentrum LNV, januari 2001

© 2001 Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het Expertisecentrum LNV, Postbus 482, 6710 BL EDE.

Het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij stelt zich niet aansprakelijk voor eventuele schadelijke gevolgen die kunnen ontstaan bij het gebruik van gegevens uit deze publicatie.

Oplage   75 exemplaren

Samenstelling Anne-Marie Ruiter en Dineke van Zwieten

Druk Ministerie van LNV, afdeling Facilitaire Dienst/Bedrijfsuitgeverij

Voorwoord

Op basis van adviezen van Commissie Peper (Duurzame kennis, duurzame landbouw) en Van Aalst (Moed en Trouw) kiest het ministerie van LNV expliciet voor vraagsturing en -financiering van praktijkleren. LNV wil daarmee bereiken dat de transparantie van het onderwijsstelsel verbetert en partijen bewuster omgaan met kwaliteitsbevordering en kostenbeheersing.

Daartoe is in 1999 marktwerking geïntroduceerd in de relatie tussen Agrarische Onderwijscentra (AOC's) en Innovatie- en Praktijkcentra (IPC's) door de overdracht van het budget van praktijkleren van de IPC's naar de AOC's. Het ligt nu voor de hand om ook marktwerking te introduceren voor de andere activiteiten van de IPC's. Deze betreffen het praktijkleren voor het hoger en wetenschappelijk onderwijs, het onderwijs over kleine takken, innovatieve en internationale activiteiten. Om hierover te kunnen besluiten wil de directie Wetenschap en Kennisoverdracht duidelijkheid krijgen over de aard, het nut en de noodzaak van deze activiteiten. Dit rapport schetst de activiteiten van de IPC's en het tot nu toe door LNV gevoerde beleid.

Ir. H.A. Gonggrijp
Expertisecentrum LNV
Hoofd onderdeel Landbouw

Inhoudsopgave

Voorwoord	4
Inhoudsopgave	6
1 Inleiding	9
1.1 Aanleiding	9
1.2 Probleemstelling	9
1.3 Vraagstelling	9
1.4 Afbakening	10
1.5 Werkwijze	11
1.6 Leeswijzer verslag	11
2 Innovatie- en Praktijkcentra	12
2.1 Ontstaansgeschiedenis	12
2.2 Doel en kerntaken	12
2.3 Werkwijze	13
2.4 Afnemers	13
2.5 Financiering	13
3 Praktijkleren voor hoger en wetenschappelijk onderwijs	16
3.1 Definiëring	16
3.2 Aanbod	16
3.3 Afnemers	17
3.4 Andere aanbieders	18
4 Kleine takken	19
4.1 Definiëring	19
4.2 Aanbod	19
4.3 Afnemers	20
4.4 Andere aanbieders	20
5 Innovatieve activiteiten	21

5.1	Definiëring	21
5.2	Aanbod	22
5.3	Afnemers	22
5.4	Andere aanbieders	23
6	Internationale activiteiten	24
6.1	Definiëring	24
6.2	Aanbod	25
6.3	Afnemers	25
6.4	Andere aanbieders	26
7	Beleidsverkenning	27
7.1	Algemene schets onderwijsbeleid LNV	27
7.2	Specifiek beleid voor praktijkleren voor HO/WO, kleine takken, innovatieve en internationale activiteiten	28
8	'Confrontatie' praktijk en beleidsontwikkeling	31
8.1	Samenvatting beleid en praktijk van praktijkleren voor HO/WO, kleine takken, innovatieve en internationale activiteiten	31
8.2	Conclusies en suggesties voor beleid	32
Literatuur		35
Bijlage 1	Specialisaties van de verschillende IPC-locaties	38
Bijlage 2	Overzicht cursusonderdelen per IPC locatie	39
Bijlage 3	Afnemers van praktijkleren voor hoger en wetenschappelijk onderwijs	44
Bijlage 4	Afnemers van kleine takken	45
Bijlage 5	Overzicht innovatieve projecten voor 1999-2000	47
Bijlage 6	Afnemers van innovatieve cursussen	48
Bijlage 7	Afnemers van internationale activiteiten	49
Bijlage 8	Overzicht Internationaal door IPC Groene Ruimte	51
Bijlage 9	Overzicht internationale activiteiten door IPC Plant.Dier	52

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

In 1999 is marktwerking geïntroduceerd in de relatie tussen Agrarische Onderwijscentra (AOC's) en de Innovatie en Praktijkcentra (IPC's) door de overdracht van het budget voor praktijkleren van de IPC's naar de AOC's. Het ligt nu voor de hand om ook marktwerking te introduceren voor andere activiteiten van de IPC's: het praktijkleren voor het hoger en wetenschappelijk onderwijs, kleine takken, innovatieve activiteiten en internationalisering. Het ministerie van LNV wil echter eerst duidelijkheid over of ze deze activiteiten nog wel wil blijven betalen. In feite gaat het om de vraag waarom het ministerie van LNV dit soort activiteiten betaalt en of het financieren van deze activiteiten wel past binnen het LNV beleid ten aanzien van het agrarisch onderwijs, de agrarische sector, internationalisering en dergelijke.

1.2 Probleemstelling

De beleidsdirectie Wetenschap en Kennisoverdracht (DWK) van het ministerie van LNV wil informatie aangeleverd krijgen die nodig is om beslissingen te kunnen nemen over de toekomstige aansturing en financiering van de activiteiten praktijkleren voor het hoger en wetenschappelijk onderwijs, kleine takken, innovatieve activiteiten en internationalisering. Deze informatie betreft:

1. de activiteiten in kwestie van de IPC's Plant.Dier en Groene Ruimte;
2. de (toekomstige) behoefte van de afnemers ten aanzien van deze activiteiten;
3. de relatie tussen de genoemde activiteiten en het LNV-beleid terzake.

Het Expertisecentrum LNV (EC-LNV) is verzocht onderzoek te doen naar de aansturing van genoemde activiteiten. Een accountantsbureau onderzoekt de financiële aspecten van de vraagstelling.

1.3 Vraagstelling

DWK heeft het EC-LNV verzocht om de volgende vragen te beantwoorden:

Activiteiten IPC's

- 1A. Welke activiteiten verrichten de IPC's op het terrein van:
  - praktijkleren voor het hoger en wetenschappelijk onderwijs;
  - kleine takken;
  - innovatieve activiteiten;
  - internationalisering¹ (inclusief de Euregio-activiteiten)?
- 1B. Definiëren:
Wat wordt verstaan onder praktijkleren voor het hoger en wetenschappelijk onderwijs, kleine takken, innovatieve activiteiten en internationale activiteiten?
- 1C. Welke andere organisaties, instellingen en bedrijven in Nederland zouden bovengenoemde activiteiten ook kunnen verrichten?

---

¹ De term 'internationalisering' blijkt veelal specifiek gebruikt te worden voor de openstelling van bestaande Nederlandse opleidingen voor ondernemers en studenten uit het buitenland. Aangezien ook 'internationaal onderwijs' en een 'internationale oriëntatie van het Nederlandse onderwijs' (zie paragraaf 6.1 voor een omschrijving van de begrippen) in het onderzoek worden meegenomen, wordt hier in het vervolg de term 'internationale activiteiten' gebruikt wanneer internationalisering in brede zin wordt bedoeld.

1D. Voor welke afnemers² worden deze activiteiten verricht?

Afnemers

2A. Hoe denken de afnemers over het nut en de kwaliteit van deze activiteiten?

2B. Welke functie zien de afnemers voor praktijkleren?

2C. Maken de afnemers gebruik van de IPC's omdat deze van overheidswege betaald worden? Zouden zij ook gebruik van de IPC's maken als zij de producten zelf zouden moeten betalen?

2D. Hoe groot is de toekomstige vraag naar bovengenoemde activiteiten en bij wie?

Beleidsverkenning

3A. Wat was en is het beleid van LNV ten aanzien van:

- praktijkleren voor het hoger en wetenschappelijk onderwijs;
- kleine takken;
- innovatieve activiteiten;
- internationale activiteiten?

Wat is de behoefte aan genoemde activiteiten bij beleidsmakers en arbeidsmarkt?

3B. Hoe ontwikkelt het beleid van LNV ten aanzien van genoemde activiteiten zich op dit moment?

3C. Kan voor genoemde activiteiten vraagsturing en marktwerking worden ingevoerd?

3D. Welke conclusies kunnen worden getrokken wanneer praktijk en beleidsontwikkelingen met elkaar worden geconfronteerd (continueren, aanpassen of stoppen van de activiteiten)?

1.4 Afbakening

De gegevens die de IPC's aangeleverd hebben over de door hen uitgevoerde activiteiten hebben de hier gepresenteerde informatie in hoge mate bepaald. In enkele gevallen kon het gevraagde niet worden aangeleverd. Daarnaast leverden de verschillende IPC locaties gegevens in diverse vormen aan, waardoor een onderlinge vergelijking van de verstrekte informatie soms moeilijk bleek.

Voor de afnemersverkenning is besloten om alleen afnemers van praktijkleren voor hoger en wetenschappelijk onderwijs te benaderen. Een representatief onderzoek onder alle categorieën afnemers zou teveel tijd vragen en het accent in de vraagstelling lag voornamelijk op praktijkleren.

Halverwege het onderzoek gaf DWK aan dat niet alleen praktijkleren voor hoger en wetenschappelijk onderwijs, kleine takken en internationale activiteiten moesten worden onderzocht, maar ook innovatieve activiteiten en activiteiten ten behoeve van de mengvoederindustrie ('maalterij') en het middelbaar technisch onderwijs. Innovatieve activiteiten zijn meegenomen voor zover het een beschrijving betreft van de door de IPC's uitgevoerde activiteiten en het LNV beleid terzake. Het bleek echter niet meer mogelijk de afnemers te bevragen over het nut en de noodzaak van de innovatieve activiteiten die door de IPC's worden uitgevoerd. Vanwege het kleine aantal leerlingweken dat de IPC's ten behoeve van de mengvoederindustrie en het middelbaar technisch onderwijs uitvoeren, is uiteindelijk besloten om deze activiteiten niet mee te nemen in de vraagstelling.

---

² In de opdrachtbrief voor dit onderzoek wordt gesproken van 'afnemers' en in de oorspronkelijke onderzoeksvragen van 'klanten'. De term 'klanten' doet echter geen recht aan de relatie tussen IPC's en de onderwijsinstellingen die onderwijs bij hen afnemen (zie paragraaf 2.3). Om deze reden wordt hier het meer algemene 'afnemers' gebruikt.

1.5 Werkwijze

De vragen bij het onderdeel Activiteiten IPC's zijn beantwoord door middel van deskresearch en gesprekken met sleutelinformanten binnen de IPC's. Gekeken is naar het aanbod en de daadwerkelijk uitgevoerde activiteiten.

De vragen bij het onderdeel Afnemers zijn beantwoord via telefonische gesprekken met onderwijs- en opleidingscoördinatoren en docenten van diverse hogere en wetenschappelijke onderwijsinstellingen die praktijkonderwijs afnemen bij de IPC's³. De gesprekken zijn gevoerd aan de hand van lijsten met trefwoorden en door middel van open vragen. De activiteit praktijkleren stond centraal in de gevoerde gesprekken.

De vragen bij het onderdeel Beleidsverkenning zijn beantwoord middels deskresearch, gesprekken met (kennis)coördinatoren van het EC-LNV, beleidsmedewerkers van DWK, een medewerker van de Inspectie Landbouwonderwijs en Kennisprogramma's van LNV en medewerkers van de IPC's.

1.6 Leeswijzer verslag

Hoofdstuk 2 geeft een kort overzicht van de ontstaansgeschiedenis, de kerntaken, de werkwijze en de financiering van de IPC's. In de hoofdstukken 3 tot en met 6 wordt een beschrijving gegeven van respectievelijk praktijkleren voor hoger en wetenschappelijk onderwijs, kleine takken, innovatieve activiteiten en internationale activiteiten. Voor elk van deze activiteiten wordt ingegaan op de definiëring van de activiteit, het aanbod, afnemers en andere aanbieders. Hoofdstuk 7 gaat in op het LNV beleid ten aanzien van agrarisch onderwijs in het algemeen en de hier onderzochte activiteiten van de IPC's in het bijzonder. In hoofdstuk 8 tenslotte, wordt een samenvatting van de hoofdstukken 3 tot en met 6 gegeven en wordt de praktijk voor de genoemde activiteiten met het LNV beleid geconfronteerd. Daarnaast worden enkele suggesties voor het beleid ten aanzien van de betreffende activiteiten gedaan.

Het laatste hoofdstuk is het meest essentiële van het rapport; het omvat een samenvatting, conclusies en suggesties voor beleid. Lezers die in korte tijd een indruk willen krijgen van de meest relevante informatie kunnen zich beperken tot dit hoofdstuk. De andere hoofdstukken zijn voornamelijk bedoeld voor lezers die geïnteresseerd zijn in wat meer gedetailleerde informatie.

---

³ Voor de afnemersverkenning is gesproken met de volgende informanten: de opleidingscoördinator veehouderij en een docent veehouderij van de Christelijke Agrarische Hogeschool Dronten; de onderwijscoördinator bos- en natuurbeheer en een docent bosbouw van de Internationale Agrarische Hogeschool Larenstein; de onderwijscoördinator agrarische techniek, de onderwijsassistent agrarische techniek en de onderwijscoördinator veehouderij van STOAS Agrarische Pedagogische Hogeschool; het hoofd onderwijsondersteuning en de studietoördinator landbouwtechniek van Wageningen Universiteit en Research Centrum.

2 Innovatie- en Praktijkcentra

2.1 Ontstaansgeschiedenis

Sinds jaar en dag kent het Nederlandse agrarische onderwijsstelsel het fenomeen praktijkscholen. Deze scholen hadden als hoofdtaken het verzorgen van aanvullend praktijkonderwijs voor leerlingen en studenten in het reguliere onderwijs en het verzorgen van opleidingen die niet in het reguliere onderwijs werden gegeven. In de jaren tachtig waren er elf zelfstandige praktijkscholen.

In 1992 zijn deze gefuseerd tot drie Innovatie- en Praktijkcentra: IPC Dier, IPC Plant en IPC Groene Ruimte. Sindsdien hebben de IPC's naast het verzorgen van praktijkonderwijs er een innovatieve taak bij gekregen. Deze innovatieve taak behelst het ontwikkelen van voorstellen voor inhoud en inrichting van onderwijs.

In januari 2000 zijn IPC Dier en IPC Plant gefuseerd tot één organisatie: IPC Plant.Dier. De huidige twee IPC's zijn autonome instellingen met een eigen bevoegd gezag en een eigen organisatiestructuur.

De laatste jaren hebben de IPC's veel aandacht besteed aan verdere professionalisering en vernieuwing van hun organisaties om de recente en toekomstige ontwikkelingen omtrent de introductie van vraaggestuurde financiering het hoofd te kunnen bieden. Alle IPC's hebben een management informatiesysteem geïmplementeerd en gewerkt aan kostenbeheersing en vergroting van de efficiëntie.

2.2 Doel en kerntaken

Het doel van de IPC's is een toegevoegde waarde leveren aan de beroepsvorming in de sectoren plantaardige productie, levensmiddelentechnologie, dierlijke productie en de groene ruimte.

In de Wet Educatie Beroepsonderwijs (WEB) zijn de wettelijke taak en doelstellingen van de IPC's vastgelegd. Op grond hiervan onderscheiden de IPC's de volgende kerntaken:

- De praktijktaak (P-taak). Hieronder wordt de verzorging van die onderdelen van het agrarisch onderwijs verstaan die doelmatiger op centraal niveau dan op het niveau van de afzonderlijke onderwijsinstellingen en praktijkbedrijven aangeboden kunnen worden. Voor de praktijktaak ligt de nadruk op de vereisten ten aanzien van uitrusting en deskundigheid, maar ook op activiteiten die risico's met zich meebrengen voor de bedrijfsvoering en op het toepassen van simulaties onder bedrijfsomstandigheden.
Het verzorgen van praktijkonderwijs voor het reguliere middelbaar agrarisch onderwijs is vastgelegd in de WEB. Daarnaast verzorgen de IPC's praktijkleren voor hoger en wetenschappelijk agrarisch onderwijs (zie hoofdstuk 3) en voor het middelbaar technisch onderwijs⁴. Onder de P-taak vallen ook activiteiten ten behoeve van de mengvoederindustrie ('maalterij') die erop gericht zijn om expertise op dat terrein landelijk in stand te houden.
- De innovatieve taak (I-taak). De innovatieve taak van de IPC's is vastgelegd in de WEB en wordt uitgevoerd ten behoeve van het agrarisch onderwijs. Deze taak behelst het bijdragen aan de inhoudelijke vernieuwing van het onderwijs. De IPC's geven vorm aan deze taak door het ontwikkelen van nieuwe cursussen, het vernieuwen van bestaande cursussen en het uitvoeren van projecten die resulteren in nieuwe producten.

Daarnaast zijn er activiteiten die gericht zijn op het agrarisch onderwijs in het algemeen en activiteiten die in eigen beheer worden uitgevoerd (ook wel de O-taak genoemd). Hieronder vallen het onderwijs op gebied van kleine takken en internationale activiteiten.

---

⁴ De Stichting Opleiding Metaal (SOM) heeft praktijkschoolweken in het programma voor de opleidingen Monteur Landbouwtechniek en Eerste Monteur Landbouwmechanisatietechniek. Ook de Middelbare Technische School (MTS) en het Apeldoorns College nemen praktijkschoolweken af. De examenresultaten op het IPC tellen mee als praktijkexamen. Tussen het ministerie van LNV en het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen vindt verrekening plaats van de kosten.

2.3 Werkwijze

De IPC's geven praktijkonderwijs op verschillende locaties. Iedere locatie kent van oudsher haar eigen specialisaties. Een overzicht van de verschillende locaties met specialisaties is gegeven in bijlage 1. De locaties beschikken over de nodige voorzieningen waardoor praktijkonderwijs in de betreffende specialisaties onder optimale omstandigheden aangeboden kan worden.

Het IPC-onderwijsaanbod onderscheidt zich van de beroepspraktijkvorming op bedrijven door:

- de aanwezigheid van gekwalificeerde praktijkinstructeurs;
- de variabiliteit in (bedrijfs)systemen op één locatie;
- de mogelijkheid om te oefenen en te experimenteren met praktijkopstellingen en praktijksimulaties, met de benodigde (mogelijk kapitaalintensieve) machines, onder veilige en verantwoorde omstandigheden en onder verantwoorde hygiënische en fytosanitaire omstandigheden.

De IPC's proberen de nieuwe ontwikkelingen die in de sectoren plaatsvinden zo snel mogelijk naar het (praktijk-)onderwijs te vertalen. Met name door het verzorgen van cursussen aan het bedrijfsleven (vanuit de branche komen vragen om opleidingsvraagstukken in te vullen) doen de IPC's directe praktijkervaring op ten behoeve van de vernieuwing van het agrarisch onderwijs. Verder maken zij gebruik van sectorale netwerken, het monitoren van sectoren, beleidsnota's en kennisdoorstroom vanuit onderzoek en maatschappij.

De hoeveelheid onderwijs wordt uitgedrukt in 'leerlingweken'. Een leerlingweek omvat 32 lessen welke verschillende onderdelen omvat. Een leerlingweek wordt per afnemer verschillend ingevuld, afhankelijk van opleidingssoort, fase van de opleiding, sector en specifieke wensen van de afnemer.

In principe zijn de onderwijsinstellingen verantwoordelijk voor de kwaliteit van de inhoud van het bij de IPC's afgenomen onderwijs (voortvloeiend uit WEB en leerplannen). Dit betekent dat de IPC's als een vraaggestuurde organisatie producten en diensten op maat moeten leveren aan de onderwijsinstellingen.

2.4 Afnemers

De activiteiten van de IPC's zijn voornamelijk gericht op het reguliere onderwijs, het bedrijfsleven en de overheid. Binnen het reguliere onderwijs verzorgen de IPC's onderwijs voor middelbare, hogere en universitaire agrarische opleidingen en voor het overig beroepsonderwijs. Dit betreft zowel nationaal als internationaal onderwijs. Voor het bedrijfsleven uit binnen- en buitenland worden cursussen verzorgd. Voor de overheid worden diverse nationale en internationale projecten uitgevoerd. Daarnaast verrichten de IPC's (onderwijs)activiteiten voor publieke instellingen en organisaties, non-profitorganisaties en ngo's.

Specifieke informatie over de afnemers van praktijkleren voor het hoger en wetenschappelijk onderwijs, kleine takken en innovatieve en internationale activiteiten is te vinden in de hoofdstukken 3 tot en met 6 en in de bijlagen 3, 4, 6 en 7.

2.5 Financiering

Het ministerie van LNV financiert de IPC's voornamelijk middels een lumpsum financiering welke een bepaald quotum aan leerlingweken voor de uitvoering van P-, I- en O-taken vertegenwoordigt.⁵ Voor innovatieve projecten stelt het ministerie jaarlijks twee miljoen gulden beschikbaar (vanaf het seizoen 1997-1998). Daarnaast voeren de IPC's innovatieve activiteiten uit die middels de regeling voor Versterking Innovatie Agrarisch onderwijs (VIA) van het ministerie worden gefinancierd.

⁵ Naast het huidige quotum voor de P-taak heeft de overheid voor leerlingen van scholengemeenschappen (VMBO's) een quotum van 500 leerlingweken ter beschikking gesteld. Voorheen zat het quotum voor VMBO's verwerkt in het quotum voor AOC's, tegenwoordig is hier een apart quotum voor vastgesteld.

De AOC's kopen, sinds vraagfinanciering in de relatie AOC-IPC is geïntroduceerd, onderwijs in bij de IPC's vanuit hun eigen budget. Andere inkomsten van de IPC's komen uit contractonderwijs dat wordt verricht voor het bedrijfsleven en uit participatie in of uitvoering van projecten.

De IPC's zijn vrij om de quota aan leerlingweken die beschikbaar worden gesteld voor de P-taak, de I-taak en de O-taak te verdelen over de relevante activiteiten binnen die taken. Tabel 1 bevat een overzicht van het aantal door de IPC's gerealiseerde leerlingweken voor de verschillende activiteiten. Al de in deze tabel vermelde leerlingweken, behalve die voor de P-taak ten behoeve van AOC's, zijn uit de door LNV verstrekte lumpsum gefinancierd. Tabel 1 laat zien dat de gerealiseerde leerlingweken voor de P-taak gedurende de afgelopen drie jaren zijn gedaald, terwijl die voor de I-taak en de internationale activiteiten juist zijn gestegen.

De leerlingweken die uit de aan de IPC's toegekende lumpsum worden gefinancierd drukken niet op het budget van de onderwijsinstellingen. De leerlingen/studenten betalen wel een bijdrage (reis- en verblijfskosten, verzekeringskosten).

Tabel 1 Omvang van het aantal door IPC's gerealiseerde leerlingweken (LLW) voor verschillende activiteiten gedurende de jaren 1997-1998 tot en met 1999-2000

Activiteit	Realisatie LLW 1997 - 1998				Realisatie LLW 1998 - 1999				Realisatie LLW 1999-2000			
	Dier	Plant	Groen	Totaal	Dier	Plant	Groen	Totaal	Dier	Plant	Groen	Totaal
P-taak: AOC's	10243	12485	7702	30430	10881	10625	7613	29119	9966	9831	6692	26489
P-taak: AHS	1674	858	1952	4484	1909	596	1240	3745	1990	561	1366	3917
P-taak: LUW/VFU	324	34	72	430	450	93	62	605	324	10	54	388
P-taak: STOAS APH	172	114	158	444	171	153	250	574	126	99	149	374
P-taak: SOM/MTS	37	1156	-	1193	27	1254	-	1281	44	1419	-	1463
P-taak: Maalderij	480	-	-	480	-	-	-	-	500	-	-	500
P-taak: Overig	13	-	-	13	-	-	-	-	-	-	27	27
Totaal P-taak	12943	14647	9884	37474	13438	12721	9165	35324	12950	11920	8288	33158
I-taak: Cursussen AOC's	2425	7	260	2692	1852	85	242	2179	1485	73	296	1854
I-taak: Cursussen bedrijfsleven	930	508	549	1987	1315	561	892	2768	1794	1098	1185	4077
I-taak: Overige cursussen	-	13	-	13	-	-	-	-	-	-	-	-
Totaal I-taak	3355	528	809	4692	3167	646	1134	4947	3279	1171	1481	5931
Kleine takken AOC	541	-	-	541	468	584	207	1259	415	-	292	707
Kleine takken bedrijfsleven	-	785	-	785	-	322	298	620	-	530	355	885
Totaal kleine takken	541	785	-	1326	468	906	505	1879	415	530	647	1592
Internationaal	3940	144	-	4084	3974	711	314	4999	4145	756	340	5241
Euregio	793	623	81	1497	754	1122	88	1964	1176	947	49	2172
Totaal Internationaal/Euregio	4733	767	81	5581	4728	1833	402	6963	5321	1703	389	7413
TOTAAL ALLE ACTIVITEITEN	21572	16727	10774	49073	21801	16106	11206	49113	21965	15324	10805	48094

3 Praktijkleren voor hoger en wetenschappelijk onderwijs

3.1 Definiëring

In de Regeling "Bekostiging Praktijkleren AOC" wordt onder praktijkleren verstaan: "Activiteiten gericht op het leren werken in de praktijk als onderdeel van de theorievorming, niet zijnde de beroepspraktijkvorming. Het gaat hierbij veelal om praktijksimulaties en -simulering." In de regeling wordt aangegeven dat praktijkleren als onderdeel van het totale leerproces nadrukkelijker gericht moet worden op maatschappelijke, innovatieve, keten- en marktgerichte vaardigheden.

Het project Toekomst Praktijkleren geeft aan dat "het niet mogelijk is praktijkleren als een separate activiteit te definiëren. Het begrip praktijkleren wordt gebruikt om onderwijsactiviteiten aan te duiden waarbij de nadruk ligt op 'ervaren'." Diverse vormen van praktijkleren zijn: practica, excursies, praktijkschoolprogramma's, oriënterende stages, projectonderwijs in de schoolse situatie of in combinatie met praktijkbedrijven, mini-ondernemingsactiviteiten, netwerklernen/participeren in bijvoorbeeld studieclubs en simulatieprogramma's in een schoolse situatie op een praktijkschool in een bedrijfssituatie.

Het praktijkleren voor de AOC's is een wettelijke taak, vastgelegd in de WEB. Het praktijkleren voor hoger en wetenschappelijk onderwijs (HO/WO) is niet wettelijk vastgelegd.

3.2 Aanbod

De onderwijsinstellingen maken vroegtijdig hun wensen kenbaar waarna de programma's worden vastgesteld. Om de vraagarticulatie van de onderwijsinstellingen te ondersteunen gebruiken de IPC's catalogussen. De programma's zijn in principe op maat gemaakt, aansluitend bij de behoeften van de afnemers.

Een overzicht van de cursusonderdelen die de IPC's voor de instellingen voor hoger en wetenschappelijk onderwijs hebben uitgevoerd, is gegeven in bijlage 2A t/m 2C. De verschillende cursusonderdelen zijn gericht op het aanleren van vaardigheden voor toekomstige beroepshandelingen. Het betreft onder andere omgaan met machines, verzorgen van dieren en bewerken van grond.

Het aanbod valt te kenschetsen als:

- oriëntatie op het vak: voor studenten van de Agrarische Hogescholen (AHS-en) bieden de IPC's mogelijkheden zich te oriënteren op praktijkobjecten, materieel en materialen gebruikt in het betreffende vakgebied. Voor een steeds groter deel van de leerlingen van de STOAS Agrarische Pedagogische Hogeschool (APH) geldt dat zij een algemene vooropleiding hebben en daardoor een minder goede vakoriëntatie aan het begin van de opleiding;
- oriëntatie op beroepsvaardigheden: veel leerlingen van de AHS-en zijn van huis uit niet vertrouwd met de benodigde toekomstige beroepsvaardigheden, terwijl er in het reguliere onderwijs steeds minder mogelijkheden zijn om te werken in het veld;
- het toepassen van theoretische kennis in de praktijk: de IPC's bieden de mogelijkheid om theorie in de praktijk toe te passen en vertrouwd te raken met de beroepssituatie door te werken met kapitaalintensief materieel en materiaal;
- het opdoen van ervaringen ten behoeve van de beroepssituatie: door te werken in praktijksituaties en met het betreffende materieel en materiaal verwerven de studenten van alle opleidingen de benodigde ervaring om in de beroepssituatie goede (management)keuzes te maken;
- aanvullend praktijkonderwijs: de IPC's bieden aanvullend praktijkonderwijs op het gebied van bepaalde aspecten van teelten, bedrijven of sectoren.

3.3 Afnemers

De IPC's voeren praktijkprogramma's uit voor de Hogere Agrarische School (HAS) Den Bosch, de Christelijke Agrarische Hogeschool (CAH) Dronten, Hogeschool Delft, Internationale Agrarische Hogeschool (IAH) Larenstein, Van Hall Instituut, STOAS APH, Wageningen Universiteit en Research Centrum en de Faculteit der Diergeneeskunde van de Rijksuniversiteit Utrecht (zie ook bijlage 3).⁶

Ongeveer 90% van de omzet van IPC Groene Ruimte op de hogere onderwijsmarkt komt van IAH Larenstein. IPC Groene Ruimte signaleert dat, indien de gedwongen winkelnering voor het hoger agrarisch onderwijs (HAO) verdwijnt, op de lange termijn een belangrijk deel van deze omzet kan verdwijnen. IPC Groene Ruimte levert nu vooral een aanvulling op de programma's van IAH Larenstein. Een belangrijk deel van deze activiteiten kan echter gemakkelijk door de laatste overgenomen worden.

Mening afnemers

In het kader van de afnemersverkenning is gekeken naar de afnemers binnen het hoger en wetenschappelijk onderwijs. Gesproken is met vertegenwoordigers van CAH Dronten, IAH Larenstein, STOAS APH en WUR.

Het praktijkleren voor HO/WO is binnen de opleidingen een verplicht of facultatief onderdeel, vastgelegd in leerplannen.

De instellingen voor HO/WO betrekken hun onderwijs bij de IPC's omdat het veelal specialistische en specifieke kennis betreft of kennis waarvoor faciliteiten nodig zijn die niet door de betreffende instellingen in stand kunnen worden gehouden. Voorbeelden die genoemd zijn, betreffen onderwijs op het gebied van: klauw bekappen, zorg voor koeien en biggen, snavelbranden bij kippen, stalsystemen, mengvoerders samenstellen, verzorging reptielen, trekkers, motorzagen en natuurtechnisch bosbeheer.

Men verwacht van de IPC's een klantgerichte houding en een programma op maat. De afnemers zijn hier redelijk tevreden over. Doordat er regelmatig evaluaties plaatsvinden is bijstelling mogelijk. De klantgerichtheid per locatie wisselt wel. De instellingen laten doorschemeren dat de IPC's meer ingesteld lijken op AOC-leerlingen. Als het programma onvoldoende doorgesproken is, wordt een zogenaamd middelbaar agrarisch onderwijs (MAS) programma aangeboden. Dit is onvoldoende afgestemd op de behoeften van de studenten binnen HO/WO.

In sommige gevallen wordt samen met de IPC's onderwijsaanbod ontwikkeld. Dit wordt als zeer positief ervaren en levert onderwijs op maat en van de juiste kwaliteit op.

De afnemers hechten aan up-to-date onderwijs, aansluitend bij de actualiteit van de praktijk omdat de studenten dezelfde beroepspraktijk ingaan. Men verwacht van de IPC's dat zij de recentste ontwikkelingen meenemen in het onderwijs. Men spreekt zich positief uit over de contacten die de IPC's onderhouden met het bedrijfsleven.

De afnemers geven aan weinig tot geen zicht te hebben op andere aanbieders - de IPC's lijken een monopoliepositie in te nemen. In sommige gevallen zou gebruik gemaakt kunnen worden van het bedrijfsleven/bureaus die in het veld werken.

Door een geïnterviewde werd gememoreerd dat 'werken in de praktijk van het bedrijfsleven' anders beleefd wordt dan 'werken in de praktijk in een onderwijssituatie'. Dimensies als baas-werknemerverhouding, klantcontacten, onder druk klussen uitvoeren en dergelijke ontbreken in de onderwijssituatie maar spelen wel in de bedrijfspraktijk.

De instellingen zijn ook afnemer bij de IPC's omdat het gesubsidieerd onderwijs betreft dat alleen bij de IPC's af te nemen is. Het is aantrekkelijk voor de afnemers omdat er voor hen geen kosten aan verbonden zijn.

Als het budget op niveau blijft en kostendekkend is om activiteiten uit te voeren, dan willen de geïnterviewde hogere agrarische onderwijsinstellingen wel in overweging nemen of zij niet zelf een aantal onderwijsactiviteiten van de IPC's overnemen gezien de beschikbaarheid van schoolpraktijkbedrijven. Voor de andere afnemers speelt deze overweging niet omdat ze onvoldoende faciliteiten hebben of omdat het te duur zou zijn. De afnemers geven aan in principe klant te willen blijven bij de IPC's.

---

⁶ Wageningen Universiteit en Researchcentrum was voorheen bekend als Landbouw Universiteit Wageningen (LUW). De Faculteit der Diergeneeskunde is ook bekend als Veterinaire Faculteit Utrecht (VFU).

3.4 Andere aanbieders

De IPC's zijn de enige aanbieders van praktijkleren in de vorm van leerlingweken. Elementen uit het IPC-aanbod voor praktijkleren voor het hoger en wetenschappelijk onderwijs zoals bijvoorbeeld excursies en dierverzorging kunnen door anderen verzorgd en aangeboden worden. Andere aanbieders zijn dan bijvoorbeeld de schoolpraktijkbedrijven, individuele boeren en tuinders en bedrijven in de agribusinessketen. Gezien de organisatorische, hygiënische en veiligheidsaspecten én de schaal waarop dit onderwijs plaats moet vinden, is het niet voor de hand liggend dat andere aanbieders praktijkleren voor HO/WO gaan verzorgen.

4 Kleine takken

4.1 Definiëring

Onder 'kleine takken' worden productierichtingen in de land- en tuinbouw verstaan die ten opzichte van andere takken van een dermate geringe omvang zijn dat het doelmatiger is om onderwijs en aanverwante activiteiten op een centrale plek te ontwikkelen en uit te voeren. Voor de groene sector vormen de hoge graad van specialisatie, de grote risico's in de beroepspraktijk en het gebruik van kapitaalintensieve machines en werktuigen redenen om specifiek onderwijs in kleine takken aan te bieden. Dit onderwijs komt ten goede aan relatief kleine beroepsgroepen en studierichtingen.

Ook draagt het onderwijs in de kleine takken bij aan het op peil houden van de kennis van de instructeurs (die voor het grootste deel lesgeven aan cursistgroepen uit het reguliere onderwijs).

Concreet gaat het om de volgende kleine takken en beroepsgroepen:

- voor de dierlijke sectoren betreft dit het onderwijs over pluimveehouderij, varkenshouderij, schapen, paarden, geiten, konijnen en pelsdieren;
- voor de plantaardige sector betreft dit het onderwijs over paddestoelenteelt en landbouwmechanisatie;
- voor de groene ruimte betreft dit het onderwijs op het gebied van: bosbouw en natuurbeheer; boomverzorging; faunabeheer; beheer sport- en recreatiegrasoppervlakken; beheer begraafplaatsen; land, water en milieu; landschapsbeheer; buurt- en wijkbeheer; en veiligheid en ergonomie in de beroepspraktijk.

Door de IPC's is aangegeven dat er verschuivingen plaatsvinden in wat onder kleine sectoren wordt verstaan. Steeds meer sectoren in de dierlijke sector verworden tot kleine sectoren. Ook onderwijs over vissen en rundvee kan in de opsomming opgenomen worden. Onder invloed van wat maatschappelijk als ongewenste productie wordt gezien is IPC Dier gestopt met nertsenhouders- en -onderwijs.

De eindtermen voor het kleine takken onderwijs voor AOC's staan in het ODC (het overzicht van diploma's en certificaten waarvoor de AOC's opleiden). AOC's zijn verplicht de hierin vermelde opleidingen aan te bieden.

4.2 Aanbod

Een overzicht van de cursussen die in 1999-2000 op het gebied van kleine takken zijn verzorgd, is gegeven in bijlage 2A t/m 2C.

IPC Dier verzorgt praktijklessen in kleine takken op de AOC keuzedag. Door deze werkwijze is het mogelijk om leerlingen van verschillende AOC's te clusteren in voldoende grote groepen, zodat het onderwijs in de kleine takken voor de leerling toegankelijk blijft nu het aantal leerlingen op AOC's dat kiest voor specialistische kennis in kleine dierlijke sectoren terugloopt. De leerlingen kunnen kiezen uit onderwerpen als vleesstieren, vleeskalveren, paardenhouderij, pluimveehouderij en visteelt. Met name AOC Friesland maakt hier van gebruik. Vanwege de belangstelling van de leerlingen is de invulling van de keuzedag vooral gericht op paardenhouderij.

Onderwijs aan de AOC's op het gebied van andere kleine sectoren worden uit het aan de AOC's toegekende budget voor praktijkleren gefinancierd.

Praktijkleren voor HO/WO en internationale activiteiten omvatten ook activiteiten op het gebied van kleine sectoren. De uitgevoerde activiteiten worden afgeboekt onder respectievelijk de P-taak voor AHS, LUW/VFU, STOAS/APH en onder Internationaal/Euregio.

IPC Plant geeft geen specifiek benoemd kleine takken onderwijs meer aan AOC's. Dit onderwijs is opgenomen in de reguliere P-taak. Het betreft de reguliere opleiding voor champignonenteelt en de opleiding tot landbouwmechanisatie-specialist.

Veel cursussen voor het bedrijfsleven die onder kleine takken vallen zijn inmiddels omgevormd en vallen nu onder de contractactiviteiten. Wel worden de cursussen champignonenteelt voor het bedrijfsleven gesubsidieerd met door LNV-betaalde leerlingweken.

Onduidelijk is wie precies in welke mate de theoriecomponent van het kleine takkenonderwijs voor onderwijsinstellingen verzorgt.

4.3 Afnemers

Onderwijs ten aanzien van kleine takken wordt verricht ten behoeve van leerlingen van AOC's en het bedrijfsleven.

IPC Groene Ruimte verzorgt cursussen op het gebied van kleine takken voor onder meer AOC's, IAHL Velp, WUR, gemeentelijke overheden, boomverzorgingsbedrijven, groot groenbedrijven, eigenaren grotere terreinen, greenkeepers, terreinmeesters, baancommissarissen, begraafplaatsen en crematoria, en particulieren (zie bijlage 4).

IPC Dier verzorgt cursussen op het gebied van kleine takken voor AOC Friesland in Drachten en Agrarische bedrijfsverzorging in Almen.

IPC Dier verzorgt geen door LNV gefinancierd onderwijs op het gebied van kleine takken voor het bedrijfsleven. Daar waar mogelijk worden de activiteiten voor het bedrijfsleven op contractbasis uitgevoerd. Voor ondernemers in de primaire sector zijn contractprijzen voor activiteiten niet op te brengen en leveren cursussen niet direct profijt op. Het betreft hier bijvoorbeeld cursussen diergezondheid en welzijn. Deze worden als vernieuwingscursussen gesubsidieerd uitgevoerd (zie paragraaf 5.1).

IPC Plant verzorgt cursussen voor (individuele ondernemers en werknemers van) bedrijven die deel uitmaken van de champignonketen, met name champignonbedrijven (maatschappen, VOF's, BV's) maar ook voor composteringsbedrijven, elektrobedrijven, adviesbureaus, een accountantskantoor en een gemeente. Dit betreft voornamelijk Nederlandse bedrijven. Daarnaast worden cursussen verzorgd voor enkele bedrijven in België en Frankrijk (zie bijlage 4).

4.4 Andere aanbieders

De IPC's zijn de enige aanbieders van kleine takken onderwijs in de vorm van leerlingweken. Elementen uit het IPC-aanbod voor kleine takken kan door anderen verzorgd en aangeboden worden. Met name kan dan gedacht worden aan bedrijfsbezoeken bij individuele boeren en tuinders. Gezien de organisatorische, hygiënische en veiligheidsaspecten én de schaal waarop dit onderwijs plaats moet vinden, is het echter niet voor de hand liggend dat individuele bedrijven kleine takken onderwijs gaan verzorgen.

5 Innovatieve activiteiten

5.1 Definiëring

De innovatieve taak van de IPC's zoals die wettelijk is vastgelegd in de WEB behelst het bijdragen aan de inhoudelijke vernieuwing van het onderwijs. Het betreft zowel onderwijskundige vernieuwingen binnen praktijkleren als vernieuwingen van onderwijsproducten van andere onderwijs- en onderwijsondersteunende instellingen en bedrijven. De IPC's geven vorm aan deze innovatieve taak door het ontwikkelen en uitvoeren van innovatieve cursussen, innovatieve projecten en projecten in het kader van de VIA-regeling.

Innovatieve cursussen

Innovatieve cursussen worden ontwikkeld voor onderwijsinstellingen en het bedrijfsleven, zowel nationaal als internationaal. Voor deze doelgroepen worden cursussen ontwikkeld waarvan de inhoud vooruit loopt op ontwikkelingen in het bedrijfsleven en datgene wat aangeboden wordt in reguliere onderwijsprogramma's. De cursussen worden veelal ontwikkeld op basis van specifieke aanvragen.

Innovatieve cursussen voor onderwijsinstellingen lopen vooruit op reguliere onderwijsprogramma's, enerzijds omdat er nog geen eindtermen voor ontwikkeld zijn en anderzijds omdat er nog geen actuele leerprogramma's onder de bestaande eindtermen zijn. De onderwijseenheden worden in een testfase verzorgd voor reguliere leerlingen. Daarna worden ze overgedragen aan de onderwijsinstelling, veelal een AOC.

Innovatieve cursussen voor het bedrijfsleven worden op verschillende manieren ingevuld door de diverse IPC's. Voor IPC Groene Ruimte vallen alleen try-outs van cursussen voor het bedrijfsleven onder deze noemer. De overige cursussen voor het bedrijfsleven vallen onder de contractactiviteiten. Voor IPC Dier vallen alleen cursussen voor ondernemers in de primaire sectoren onder de noemer van innovatieve cursussen. Cursussen voor ondernemers in de secundaire en tertiaire sectoren hebben de laatste jaren de vorm van contractactiviteiten aangenomen. IPC Plant verzorgt vrijwel alle cursussen voor het bedrijfsleven in de vorm van contractactiviteiten. Het komt echter voor dat voor nieuwe technieken experimentele cursussen moeten worden proefgedraaid. Dit gebeurt dan onder de noemer van innovatieve cursussen.

IPC Groene Ruimte stelt dat innovatieve cursussen die in eerste instantie voor het bedrijfsleven zijn ontwikkeld in veel gevallen in een later stadium opgenomen worden in het curriculum van leerlingen van AOC's en AHS-en. Hierdoor hebben innovatieve cursussen voor het bedrijfsleven tevens een toegevoegde waarde voor de reguliere onderwijsprogramma's.

Innovatieve cursussen voor zowel onderwijsinstellingen als bedrijfsleven worden gefinancierd uit de door LNV toegekende lumpsum financiering. Het binnen deze lumpsum voor de I-taak toegewezen quotum aan leerlingweken is voor de ontwikkeling van deze cursussen bedoeld.

Innovatieve projecten

Innovatieve projecten zijn projecten die uitgevoerd worden ten behoeve van de ontwikkeling van nieuwe elementen in het agrarisch onderwijs. Hierbij kan gedacht worden aan:

- inpassing van sectorale vernieuwingen in onderwijsproducten;
- verrichting van onderzoek naar en oplossing van specifieke problemen;
- inpassing van nieuwe ontwikkelingen en implementatie van sector overschrijdende vraagstukken in bestaande onderwijsproducten.

De producten van de innovatieve projecten zijn beschikbaar voor het gehele agrarische onderwijs.

Onderwijsinstellingen, bedrijfsleven en IPC's kunnen voorstellen voor innovatieve projecten indienen. De IPC's maken een selectie uit de ingediende voorstellen en wijzen projecten toe aan de individuele IPC's. Projectvoorstellen worden samen met de aanvrager uitgewerkt. Bij de selectie

en uitwerking van de projecten wordt rekening gehouden met de volgende thema's en speerpunten: praktijkleren, arrangementen, zelfstandig leren, toetsen, verbreed ondernemerschap, kennismanagement, kwaliteit van de leefomgeving, (keten)kwaliteit, marktmonitoring en vakinhoudelijke vernieuwing. Het budget dat LNV jaarlijks voor innovatieve projecten ter beschikking stelt bedraagt twee miljoen gulden. Dit budget staat los van de lumpsum financiering van leerlingweken.

VIA-projecten

Naast de innovatieve projecten en cursussen voeren de IPC's ook projecten uit die middels de VIA-regeling gefinancierd worden. Deze projecten betreffen activiteiten die uitgevoerd worden door onderwijsinstellingen en anderen ten behoeve van de vernieuwing van het agrarisch onderwijs. De speerpunten voor deze activiteiten worden door de overheid aangegeven in een beleidsbrief. Wanneer het vernieuwing betreft van aspecten die betrekking hebben op de eigen taakstelling dienen de IPC's zelf voorstellen in. Daarnaast hebben IPC's een ondersteunende rol in voorstellen die door anderen ingediend worden. VIA-projecten vallen onder de O-taak van de IPC's en zijn hier niet nader bekeken.

5.2 Aanbod

Een overzicht van innovatieve cursussen, zoals de IPC's die in 1999-2000 hebben uitgevoerd, is gegeven in bijlage 2. IPC Dier verzorgt voor AOC's cursussen profilering kader (een flexibel lespakket waarin actuele thema's volgens een probleem gestuurde opzet aan de leerlingen wordt voorgelegd). IPC Plant voert slechts voor een gering aantal leerlingweken innovatieve cursussen uit.

In bijlage 5 wordt een overzicht gegeven van de innovatieve projecten die in 1999-2000 door de IPC's zijn uitgevoerd. Het betreft een divers scala aan activiteiten, van marktmonitoring en kennismanagement ten behoeve van IPC's tot het ontwikkelen van trekkerssimulaties en een module pluimvee gezondheidszorg. De producten die de projecten opleveren zijn divers van aard en betreffen onder meer: curriculumontwikkeling, onderwijsprogramma's, praktijk- en visuele toetsen, protocollen voor externe legitimering, geactualiseerde lesstof, demonstratiemodellen, lesmateriaal, hulpmiddelen voor zelfstandige studie, ICT producten, onderwijskundige aanpak, handleidingen voor docenten, databases, strategieën op gebied van kennismanagement en ICT en gegevens over sectorontwikkelingen.

De IPC's stellen dat het ontwikkelen van innovatieve cursussen en projecten veel energie kost en de kans op succes niet altijd honderd procent is. Niet alle ideeën leveren uiteindelijk een succesvol resultaat op en vaak wordt op verschillende plaatsen op verschillende manieren een zelfde product ontwikkeld.

5.3 Afnemers

In 1999-2000 heeft IPC Groene Ruimte innovatieve cursussen verzorgd voor onder meer AOC's, gemeentes, bedrijven, brandweer, sportbonden, landschapsbeheerders, waterleidingbedrijven, waterschappen, hoogheemraadschappen, stichtingen en individuen (zie bijlage 6). IPC Dier voert cursussen profilering kader uit voor AOC's. Gedetailleerde gegevens over de afnemers van innovatieve cursussen van IPC Plant en IPC Dier zijn niet bekend.

AOC's hebben het grootste deel van de innovatieve projecten aangevraagd. Een aantal projecten, zoals die betreffende kennismanagement, ICT en marktmonitoring, wordt ten behoeve van de IPC's uitgevoerd. Andere afnemers van innovatieve projecten zijn onder meer milieuscholen, Netwerk Veehouderij Zuid Nederland, IAH Larenstein en Stichting Dondorp Educatie.

5.4 Andere aanbieders

Specifiek onderzoek naar andere aanbieders van innovatieve cursussen en innovatieve projecten is niet gedaan. Aangenomen kan worden dat met name andere onderwijsinstellingen, maar ook ingenieursbureaus en het bedrijfsleven bij kunnen dragen aan een inhoudelijke vernieuwing van het onderwijs, afhankelijk van het type vernieuwing.

6 Internationale activiteiten

6.1 Definiëring

De termen internationalisering, internationale oriëntatie en internationaal onderwijs worden nogal eens door elkaar gebruikt. Ter verduidelijking worden hier de door IPC Plant.Dier gegeven omschrijvingen gegeven. Het begrip internationale activiteiten wordt hier gebruikt wanneer niet specifiek gerefereerd wordt aan één van de onderstaande omschrijvingen.

Internationale oriëntatie binnen het onderwijs

Een internationale oriëntatie binnen het onderwijs houdt in dat er een internationale oriëntatie gegeven wordt aan het curriculum in de vorm van het verzorgen van vakken of modules met internationale aspecten. Zaken als europeanisering, globalisering, internationale handel en de multiculturele samenleving maken dat leerlingen in hun latere beroepspraktijk te maken krijgen met internationale aspecten. Primaire productie, handel, toeleverende en verwerkende industrieën, milieu, welzijn van dieren, landschap, rurale ontwikkeling, etc. kunnen niet meer los worden gezien van ontwikkelingen in het buitenland. Hierom dienen toekomstige ondernemers en werknemers in het op Nederland gerichte curriculum meer en meer in aanraking te komen met internationale dimensies. De internationale oriëntatie is te karakteriseren als een verbetering van het Nederlandse landbouwonderwijs. In veel gevallen krijgt deze vorm door uitwisseling van docenten, buitenlandse excursies, uitwisseling van studenten en studiereizen van docenten.

Internationalisering

De term internationalisering heeft meestal betrekking op de openstelling van bestaande Nederlandse opleidingen voor ondernemers en studenten uit het buitenland. Veelal wordt gedoceerd in de Engelse taal, het lesmateriaal is in het Engels en er zijn extra voorzieningen voor buitenlandse deelnemers. Sommige AHS-en en andere hogescholen, de WUR en andere universiteiten bieden bestaande studierichtingen en studeertrajecten aan in de Engelse taal. Deelnemers betalen collegegeld.

Internationaal onderwijs

Internationaal onderwijs heeft betrekking op specifiek onderwijs (cursussen) ten behoeve van buitenlandse deelnemers. Het gaat om: (a) studenten uit ontwikkelingslanden; (b) personen werkzaam bij het (grootschalige, internationale) bedrijfsleven; en (c) personen werkzaam bij (buitenlandse) overheden, onderwijsinstellingen en voorlichtingsdiensten. Deze vorm van onderwijs is te karakteriseren als kennisexport. Veelal wordt de integrale kostprijs betaald of gesubsidieerd. Het onderwijs aan de personen genoemd onder (b) en (c) betreft voornamelijk contractonderwijs.

De meeste internationale activiteiten die de IPC's verzorgen, betreffen internationaal onderwijs. De IPC's onderscheiden hun internationale activiteiten in 'Euregio' en 'Internationaal'. Dit betreft een geografische indeling waarbij Euregio staat voor activiteiten gericht op landen binnen Europa en Internationaal voor activiteiten gericht op landen van internationale samenwerking. Activiteiten gericht op Midden- en Oost-Europa worden door de IPC Groene Ruimte bij Internationaal ondergebracht. Leerlingen uit Oost-Europa die gebruik maken van door LNV gefinancierd onderwijs worden door IPC Plant.Dier bij Euregio ondergebracht.

Internationaal

De activiteiten in het kader van Internationaal waren in het verleden (jaren '60 en '70) gebaseerd op ontwikkelingshulpprojecten van met name de Nederlandse overheid. In toenemende mate worden de IPC's ook ingeschakeld bij Nederlandse en EU overheidsmissies en projecten in het kader van samenwerkingsovereenkomsten op de competentie gebieden van de IPC's. Naast kennisoverdracht in de betreffende landen zelf worden ook mensen uit die landen getraind in Nederland. Dit kunnen kortere en langere, standaard trainingen en trainingen op maat betreffen.

Euregio

In het kader van Euregio verzorgen de IPC's cursussen ten behoeve van landen binnen Europa. De cursussen worden voornamelijk gegeven aan leerlingen van onderwijsinstellingen in die landen. IPC Plant.Dier stelt in het kader van Euregio in principe alleen onderwijs aan leerlingen van scholen in buurlanden te verzorgen. Het betreft vooral leerlingen uit België, Duitsland en Engeland. 'Buurlanden' blijkt in de praktijk echter een rekbaar begrip te zijn. Voor IPC Groene Ruimte beperkt Euregio zich voornamelijk tot België en Duitsland. Incidenteel zijn er ook vragen uit Duitsland, Frankrijk, Denemarken en Groot-Brittannië.

Voor cursisten uit Europese regiolanden gelden dezelfde regels en voorwaarden als voor de cursisten die vallen onder het trekkingsrecht.

6.2 Aanbod

Internationaal

IPC Groene Ruimte onderneemt al een aantal jaren activiteiten op de internationale markt. Deze activiteiten vinden veelal plaats in het kader van internationale (ontwikkelings)samenwerking, maar ook in opdracht van lokale overheden en lokaal opererende Nederlandse ondernemingen. Deze activiteiten bestaan uit het verzorgen van trainingen, het geven van advies en het ondersteunen van projecten. De activiteiten van IPC Plant.Dier bestaan uit professionele cursussen, consultancy activiteiten en projecten in het kader van internationale samenwerking. Ook ondersteunt IPC Plant.Dier AOC's en AHS-en met internationalisering.

Een overzicht van de activiteiten die door IPC Groene Ruimte in het kader van Internationaal zijn uitgevoerd, is weergegeven in bijlage 8. Een overzicht van de internationale activiteiten die door IPC Plant.Dier worden verricht, is weergegeven in bijlage 9. Bijlage 2 geeft een overzicht van de cursussen en cursusonderdelen die door de IPC's in het kader van Internationaal zijn uitgevoerd. Deze bijlage laat zien dat IPC Dier een aantal internationale cursussen aanbiedt die speciaal zijn toegesneden op de internationale praktijk. De cursussen van IPC Plant en IPC Groene Ruimte vertonen veel overeenkomsten met het reguliere Nederlandse programma dat door die IPC's wordt aangeboden.

Euregio

De verschillende cursussen die door de IPC's in het kader van Euregio zijn verzorgd, zijn weergegeven in bijlage 2. De bijlage laat zien dat IPC Plant cursussen in de richtingen tuinbouw, agrarische techniek, mechanisatie en open teelten, levensmiddelentechniek en bloemenbranche verzorgt. Voor IPC Dier verzorgt de locatie Horst vrijwel alle Euregio cursussen. Deze cursussen betreffen voornamelijk de richtingen rundvee-, varkens- en pluimveehouderij en schapenhouderij. Daarnaast worden cursusonderdelen op het gebied van paarden, kalkoenen en konijnen verzorgd. IPC Groene Ruimte verzorgt slechts een klein aantal Euregio cursussen. De praktijktrainingen betreffen vooral het beheer van stedelijk groen en boomverzorging.

6.3 Afnemers

Internationaal

In het kader van Internationaal heeft IPC Groene Ruimte cursussen verzorgd voor onderwijsinstellingen en bedrijfsleven in Tsjechië en Rusland. De landen van internationale samenwerking waarvoor IPC Groene Ruimte activiteiten uitvoert betreffen Kameroen, Gabon, Kongo, Suriname, Indonesië en Maleisië. Afnemers binnen deze landen zijn bosbeheerders, lokale overheden, onderwijsinstellingen en internationale organisaties (zie bijlage 7).

IPC Dier heeft in 1999-2000 cursussen Internationaal verzorgd voor het International Atomic Energy Agency in Oostenrijk, Nederlandse instellingen voor hoger en wetenschappelijk onderwijs, het IAC in Wageningen en een Agrarisch Jongeren Kontakt in Drachten (zie bijlage 7).

IPC Plant heeft in 1999-2000 cursussen verzorgd voor afnemers in het buitenland en in Nederland. Buitenlandse afnemers betreffen bedrijven en onderzoeksinstituten in Duitsland, Oostenrijk, Engeland, en Nieuw Zeeland en het Russische ministerie van Landbouw. Nederlandse afnemers betreffen onderwijsinstellingen, bedrijven, een gemeente, het ministerie van LNV en een stichting. (zie bijlage 7). De Nederlandse afnemers betreffen instellingen die in het buitenland actief zijn en scholingen laten verzorgen door de IPC's.

Euregio

Het grootste deel van de in 1999-2000 door IPC Dier verzorgde Euregio cursussen is afgenomen door onderwijsinstellingen in België, Duitsland, Oostenrijk, Zwitserland, Denemarken, Ierland, Hongarije, Polen en Nederland. Andere afnemers zijn onder meer de provincie Fryslan en Duitse particulieren (zie bijlage 7).

IPC Groene Ruimte verzorgt de meeste Euregio cursussen voor Belgische scholen met afdelingen voor studies in de richtingen inrichting en beheer groene sector. Deze scholen vragen jaarlijks een beperkt contingent aan leerlingweken aan. Andere afnemers zijn overheidsinstellingen en gemeentelijke groendiensten in België en maatschappelijke organisaties in Duitsland (zie bijlage 7).

IPC Plant heeft in 1999-2000 Euregio cursussen verzorgd voor onderwijsinstellingen in België en Zwitserland en voor een enkele stichting (zie bijlage 7).

6.4 Andere aanbieders

De praktijkscholen die door IPC Dier zijn opgezet in enkele landen van internationale samenwerking kunnen op termijn praktijkonderwijs in de betreffende regio's verzorgen. Specifiek onderzoek naar andere aanbieders van internationale activiteiten is niet gedaan. Aangenomen kan worden dat ook internationaal georiënteerde ingenieurs- en adviesbureaus internationale consultancy activiteiten en projecten uit kunnen voeren.

7 Beleidsverkenning

7.1 Algemene schets onderwijsbeleid LNV

Om zicht te krijgen op het beleid ten aanzien van praktijkleren voor het hoger en wetenschappelijk onderwijs, kleine takken, innovatieve en internationale activiteiten zijn verschillende beleidsdocumenten onderzocht.

Naar aanleiding van het rapport van de Commissie Peper 'Duurzame landbouw, duurzame kennis' is besloten tot aanpassingen van de LNV-kennisinfrastructuur. Besloten is de bestaande geldstromen te verleggen om te komen tot meer selectiviteit, meer inhoudelijke (integrale) thema's, meer samenhang en stimulansen om de gebruikers zelf te laten investeren in kennis.

LNV vervult drie rollen ten aanzien van de sturing van kennis:

- als hoeder is LNV verantwoordelijk voor de instandhouding van een adequate kennisinfrastructuur, het publieke landbouwonderwijs en de kennisontwikkeling op de lange termijn;
- als sponsor speelt LNV een rol om in de kennisbehoeften van anderen te voorzien als vraag en/of markt ontbreekt en te stimuleren waar risico's te groot zijn;
- als gebruiker benut LNV kennis voor de ontwikkeling en uitvoering van beleid.

Er is sprake van een gedeelde verantwoordelijkheid voor kennisontwikkeling en -benutting op de lange termijn. Voor kennisontwikkeling met rendement op de korte termijn zijn ondernemers en belanghebbenden primair zelf verantwoordelijk (conceptnota LNV Kennisbeleid 1999-2003).

In de nota Voedsel en Groen geeft het kabinet aan dat zij innovatieprocessen wil stimuleren die aantoonbaar aansluiten bij het streven naar maatschappelijk verantwoord ondernemerschap in het agro-foodcomplex. Daartoe zal onder andere een Innovatienetwerk Groene ruimte en Agrocluster opgestart worden waarin overheid, maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven en kennisinstellingen gezamenlijk innovatie-agenda's opstellen en klaarmaken voor uitvoering. Ook zullen financiële middelen anders worden ingezet door bijvoorbeeld een agro-innovatiefonds te vormen en meer integrale vernieuwingen te ondersteunen.

Verder zal de noodzaak tot verbreding, vernieuwing en vermaatschappelijking van het landbouwonderwijs centraal uitgangspunt zijn bij verder vormgeving van het onderwijsbeleid. De beleidsbrief Groen Onderwijs 2010 gaat hier verder op in. Uitgangspunt voor de minister ten aanzien van agrarisch onderwijs is de functie van leren voor het groene domein: het gaat om de inhoud en de kwaliteit van opleidingen en niet om het systeem/de infrastructuur. Qua ambities zet LNV in op actualisering van het onderwijs, innovatie in de vorm ervan, internationalisering van het onderwijs en verhoging van de aantrekkelijkheid.

De beleidsbrief constateert dat de beroepspraktijkvorming en praktijkleren nog niet voldoende aansluiten bij de vraag van de lerenden. Voor internationalisering⁷ (Europese en mondiale oriëntatie, internationale elementen in het curriculum en uitwisseling van lerenden en docenten) geldt dat het nog geen vanzelfsprekendheid is en meer in het onderwijsprogramma tot uiting dient te komen.

De VIA regeling zal ingezet worden om vernieuwingen te stimuleren gericht op de zwaartepunten binnen Voedsel en Groen (maatschappelijk verantwoord ondernemen, innovaties en internationalisering). Ook zal vraagsturing steeds meer doorgevoerd worden. In het cursusonderwijs wordt vraagsturing op korte termijn ingevoerd.

---

⁷ Volgens het Ministerie van OC&W heeft internationalisering betrekking op "activiteiten gericht op structurele versterking van de internationale oriëntatie en profilering van het Nederlandse onderwijs, waardoor het onderwijs toegang krijgt tot de internationaal aanwezige kennis en ervaringen, maximaal profijt kan trekken van internationale samenwerkingsverbanden en programma's en een bijdrage kan leveren aan internationale samenwerking" (vergelijkbaar met de omschrijving van internationale oriëntatie en internationalisering in hoofdstuk 6).

Voor wat betreft de positie van de IPC's is op de bestuurlijke conferentie van LNV en IPC's (in januari 2000) stilgestaan bij het belang van praktijkleren en de verantwoordelijkheidsdeling onderwijsinstellingen, overheid en bedrijfsleven. Naar voren kwam dat de verantwoordelijkheid voor de doelmatigheid, de doeltreffendheid en de kwaliteit van initieel onderwijs - inclusief praktijkleren - nadrukkelijk bij de onderwijsinstellingen ligt. De onderwijsinstellingen beslissen ook over het al of niet uitbesteden van praktijkleren.

Het standpunt van LNV met betrekking tot taken en aansturing van de IPC's is als volgt verwoord:

- Bij bekostiging en toezicht op onderwijs richt LNV zich alleen tot onderwijsinstellingen.
- In overleg met instellingen zullen criteria geformuleerd worden ten behoeve van toezicht.
- IPC's dienen binnen de criteria een aantrekkelijk aanbod tegen een concurrerende prijs neer te zetten om aantrekkelijk te zijn voor AOC's.
- LNV kiest voor uitbreiding van de vraagfinanciering (tenminste, voor zover aantoonbaar kan worden gemaakt dat praktijkleren ook voor andere vormen van onderwijs (HAO, LUW) van groot belang is).
- Het profijtbeginsel zal consequenter toegepast worden.
- Voor internationaal onderwijs zal de basisfinanciering omgezet moeten worden in een of andere vorm van programmafinanciering.
- Innovatie-financiering vindt op verschillende manieren plaats: voor het onderwijs via de VIA-regeling, voor het bedrijfsleven via het profijtbeginsel, voor beleidsthema's van LNV via stimuleringskader of budget bedrijfsontwikkeling. Voor de vernieuwing van de IPC's zelf dienen de middelen uit het tarief te komen. Voor de komende jaren ontvangen de IPC's nog basisfinanciering.
- Voor kleine takken geldt: vraagfinanciering in het onderwijs en profijtbeginsel in het bedrijfsleven.

7.2 Specifiek beleid voor praktijkleren voor HO/WO, kleine takken, innovatieve en internationale activiteiten

Praktijkleren voor HO/WO

In de geraadpleegde nota's wordt niet specifiek aandacht besteed aan het praktijkleren in het HO/WO. De focus is voornamelijk gericht op het praktijkleren in het middelbaar agrarisch onderwijs (getuige de notities van Van Aalst, CBE-consultants en het project Toekomst Praktijkleren - begeleid door Bureau van der Bunt).

De beleidsbrief Groen Onderwijs 2010 constateert dat andere vormen van leren zoals de beroepspraktijkvorming en het praktijkleren nog niet voldoende aansluiten bij de vraag van de lerenden.

Tijdens de bestuurlijke conferentie is uitgesproken dat het belang van doelmatig, doeltreffend en kwalitatief hoogwaardig praktijkonderwijs buiten kijf staat. Daarnaast is aangegeven dat LNV voor uitbreiding van de vraagfinanciering kiest als aangetoond kan worden dat deze vorm van onderwijs van groot belang is voor HAO en LUW.

Kleine takken

In de geraadpleegde nota's wordt geen aandacht besteed aan kleine takken.

Navraag bij collega's van het Expertisecentrum LNV leert dat er volgens hen niet tot nauwelijks expliciet onderwijsbeleid gevoerd is ten behoeve van de kleine takken. Eerder is sprake van een zeker 'ontmoedigingsbeleid' - door er niet over te praten. Kleine takken zijn vaak posterioriteit. Verschillende LNV nota's en notities bieden aanknopingspunten voor wat betreft het te voeren beleid.

Zo wordt binnen het Uitvoeringsprogramma Kennis voor Kracht en Kwaliteit (thema Om een gezonde land- en tuinbouw) gesteld dat ten aanzien van het landbouwonderwijs "differentiatie in bedrijfssystemen en sterke maatschappelijke oriëntatie ankerpunten zijn".

Ook uit de beleidsbrief Groen Onderwijs 2010 komt naar voren dat het onderwijs aantrekkelijk, innovatief, maatschappelijk en internationaal georiënteerd moet zijn.

Op de bestuurlijke conferentie van LNV en IPC's is aangegeven dat voor de kleine takken vraagfinanciering in het onderwijs en profijtbeginsel in het bedrijfsleven geldt.

Innovatieve activiteiten

In 1992 hebben de IPC's innovatieve taken gekregen (vastgelegd in de WEB). Deze taken behelzen het ontwikkelen van voorstellen voor inhoud en inrichting van het onderwijs. De IPC's geven hier vorm aan door het ontwikkelen van innovatieve cursussen en innovatieve projecten. Innovatie is daarbij sterk onderwijskundig gekleurd.

In haar latere beleid kiest LNV expliciet voor kennis- en innovatiebeleid, bijvoorbeeld in de nota 'Kracht en Kwaliteit'. Voor het innovatiebeleid geldt dat dit sterk gericht is op product- en procesinnovaties op bedrijfsniveau. Gezien de ontwikkelingen binnen de landbouw en de samenleving is er echter behoefte aan bedrijfsoverstijgende systeeminnovaties en systeeminnovaties op gebiedsniveau. LNV zal bedrijfsgerichte, veelal technologische innovaties blijven stimuleren, maar zal het accent voor een deel verschuiven naar systeeminnovaties.

In 'Voedsel en Groen' stelt het kabinet zich dan ook ten doel het innovatievermogen van actoren in het agro-foodcomplex gericht te versterken. Voor het agrarisch onderwijs betekent dit een aanpassing van het aanbod: verbreding en vernieuwing zodat leerlingen en studenten zich breed kunnen oriënteren en ontwikkeling van het vermogen om bijtijds in te spelen op veranderende omstandigheden en nieuwe kansen.

In 'Kracht en Kwaliteit' wordt aangegeven dat instellingen voor agrarisch onderwijs in toenemende mate zelf verantwoordelijk zijn voor kwaliteitszorg en vernieuwingen. LNV zal hierbij een stimulerend beleid voeren, onder andere door middel van de VIA-regeling. Ook de beleidsbrief Groen Onderwijs 2010 memoreert de VIA-regeling. In de periode 2001-2004 wordt hiervoor 8 miljoen gulden uitgetrokken. Benadrukt wordt dat de regeling met name vernieuwingen stimuleert die gericht zijn op maatschappelijk verantwoord ondernemen, innovaties en internationalisering.

Internationale activiteiten

Verscheidene ministeries (BZ, OC&W, LNV) houden zich bezig met internationaal onderwijs (IO). Uit het interdepartementale beleidsonderzoek internationaal onderwijs (IBO-IO) komen twee doelen van internationaal onderwijs naar voren:

1. Human Resources Development: de ontwikkeling van menselijk potentieel door onderwijs en training in Nederland teneinde op korte termijn te voorzien in zowel kwantitatieve als kwalitatieve tekorten aan geschoold kader in ontwikkelingslanden. Nevendoelstelling van het programma is het leveren van een bijdrage aan de opbouw en versterking van instellingen in ontwikkelingslanden.
2. Institutional Development: het bijdragen aan de ontwikkeling, verbetering en versterking van het algehele functioneren van hogere onderwijsinstellingen in ontwikkelingslanden (institution building) teneinde een duurzame capaciteitsversterking te realiseren.

Het budget voor IO staat op verschillende begrotingen. De beleidsinhoudelijke verantwoordelijkheid voor IO ten behoeve van ontwikkelingslanden ligt bij het ministerie van BZ, terwijl de verantwoordelijkheid voor het in stand houden van de capaciteit en kwaliteit van het IO bij de vakdepartementen (OC&W, LNV, VROM) ligt. Dat bemoeilijkt het ontwikkelen en realiseren van een eenduidig IO-beleid. De IPC's Barneveld en Oenkerk maken deel uit van de IO-uitvoerende instituten.

Uit de deelrapportage behorende bij dit beleidsonderzoek komt het volgende naar voren ten aanzien van de rol van LNV bij verantwoordelijkheden, coördinatie en afstemming van internationaal onderwijs:

- In de praktijk heeft de formulering en uitvoering van het internationaal onderwijsbeleid van LNV met name betrekking op de onder LNV ressorterende kennisinstellingen. Dit zijn vooral de LUW, IAC, IPC's, LIAC en ILRI. Uitgangspunt bij de formulering en uitvoering van het internationaal onderwijsbeleid is de autonomie van de betreffende kennisinstellingen. De onder LNV ressorterende kennisinstellingen maken deel uit van de hoger onderwijs begroting van het departement. LNV ondersteunt bij DLO het onderzoek gericht op tropische en ontwikkelingsvraagstukken. Ook het LIAC en de IPC's worden op deze manier ondersteund. De betreffende instellingen hebben daarnaast specifieke projecten en bronnen van inkomsten uit OS-gelden (DGIS, Wereldbank, etc.). Het internationale karakter van deze kennisinstellingen is veelal in het reguliere onderwijs en onderzoek geïntegreerd.
- De onder LNV ressorterende instellingen worden afzonderlijk en op een eigen wijze aangestuurd. Voor de IPC's geldt dat de begrotingen en werkplannen jaarlijks beoordeeld worden door LNV. Het IAC wordt aangestuurd middels een kaderbrief IAC.

- Overleg en afstemming ten aanzien van internationaal onderwijsbeleid vindt met name plaats met het ministerie van OC&W. Afstemming is van belang om een gezamenlijke visie te ontwikkelen. Internationaal onderwijs is meer hybride geworden en is niet langer gelijk aan dat wat alleen de IO-instellingen te bieden hebben⁸.
- De IO-instellingen zullen meer gaan concurreren met het WO. Het toenemende aandeel PhD onderwijs in de vraag naar IO, en de toenemende internationale concurrentie dwingen de IO-instellingen en het WO tot strategische samenwerking, en wellicht tot een integratie tot grote kennisinstellingen in de toekomst.

Sinds halfweg de jaren '90 wordt sterk ingezet op versterking van de internationale samenwerking op het vlak van onderwijs en onderzoek.

Het uitvoeringsprogramma 'Kennis voor Kracht en Kwaliteit' wil inspelen op internationalisering door internationale samenwerking op het vlak van agrarisch onderwijs te versterken. Dit is mogelijk door: het verzorgen van internationaal onderwijs in Nederland, bij te dragen aan onderwijs elders, instituties te versterken en te zoeken naar verbreding van de financiële basis van het internationaal onderwijs waar Nederland sterk in is. 'Voedsel en Groen' bouwt hierop voort.

In de beleidsbrief Groen Onderwijs 2010 zet de minister in op de internationale oriëntatie van het onderwijs: internationale elementen in het curriculum moeten sterker tot uiting komen. Voor wat betreft de internationalisering constateert de beleidsbrief dat deze goed op gang is maar zeker nog geen vanzelfsprekendheid. Internationalisering dient meer in de onderwijsprogramma's en op het niveau van docenten tot uiting te komen.

Op de conferentie van LNV en IPC's is aangegeven dat voor het internationaal onderwijs de basisfinanciering omgezet zal moeten worden in een of andere vorm van programmafinanciering.

---

⁸ Er is een groeiende markt van andere onderwijszoekenden. Met name in landen met opkomende economieën is er een toenemende vraag naar opleidingen die met andere middelen bekostigd worden (eigen middelen, familie, bedrijfsleven). Opleidingen worden ook in toenemende mate lokaal en in de regio aangeboden. Landen met opkomende economieën zijn vooral gebaat bij goede economische, culturele en technologische samenwerkingsverbanden en netwerken. Het is voor Nederland van belang hierin te investeren.

8 'Confrontatie' praktijk en beleidsontwikkeling

8.1 Samenvatting beleid en praktijk van praktijkleren voor HO/WO, kleine takken, innovatieve en internationale activiteiten

Beleid algemeen

Op basis van het rapport van de Commissie Peper heeft LNV gekozen voor het aanpassen van de LNV-kennisinfrastructuur. Bestaande geldstromen worden verlegd om te komen tot meer selectiviteit, meer inhoudelijke (integrale) thema's, meer samenhang en meer stimulansen voor gebruikers om zelf te investeren in kennis. Als hoeder, sponsor en gebruiker vervult LNV drie rollen ten aanzien van de sturing van kennis. Voor kennisontwikkeling en -benutting op de lange termijn is sprake van een gedeelde verantwoordelijkheid tussen overheid en gebruikers, voor kennisontwikkeling met rendement op de korte termijn zijn ondernemers en belanghebbenden primair zelf verantwoordelijk. De overheid zet in op het stimuleren van innovatieprocessen en op verbreding, vernieuwing en vermaatschappelijking van het landbouwonderwijs. Onder andere is aanpassing van beroepspraktijkvorming en praktijkleren noodzakelijk om deze beter af te stemmen op de vraag van de lerenden.

Praktijkleren voor hoger en wetenschappelijk onderwijs

Het praktijkleren voor het hoger en wetenschappelijk onderwijs houdt een oriëntatie op het toekomstige vak en beroep in naast het opdoen van praktijkervaringen. Het praktijkleren voor HO/WO wordt aangeboden aan leerlingen en studenten van de Agrarische Hogescholen, de Landbouwwuniversiteit en de Faculteit Diergeneeskunde. Ook de studenten aan de Agrarische Pedagogische Hogeschool krijgen leerlingweken op een IPC aangeboden. In principe zijn er geen andere aanbieders van praktijkleren in de vorm van leerlingweken. Een deel van het aanbod kan gerealiseerd worden op de eigen schoolpraktijkbedrijven. De afnemers zijn tevreden maar wensen meer klantgerichtheid en maatwerk van de IPC's.

De instellingen zijn verantwoordelijk voor de inhoud en kwaliteit van het onderwijs. Dit geldt ook voor het onderwijs dat zij bij derden (zoals de IPC's) inkopen. Op dit moment worden de leerlingweken door LNV gesubsidieerd waardoor deze niet op het budget van de onderwijsinstellingen drukken. De onderwijsinstellingen beschikken daardoor niet over goede mogelijkheden om in geval van ontevredenheid met de geleverde kwaliteit de IPC's passende maatregelen te nemen. De geïnterviewden stralen de houding uit van 'een gegeven paard kijk je niet in de bek'.

LNV is verantwoordelijk voor de instandhouding van het publieke onderwijs. In het kader van die verantwoordelijkheid is tot nu toe geen specifiek beleid gevoerd ten aanzien van het praktijkleren voor het hoger en wetenschappelijk onderwijs.

LNV constateert wel dat er onvoldoende aansluiting is tussen praktijkleren en de vraag van de lerenden.

Ook is door LNV uitgesproken dat het belang van doelmatig, doeltreffend en kwalitatief hoogwaardig praktijkonderwijs buiten kijf staat. LNV kiest voor uitbreiding van de vraagfinanciering als aangetoond kan worden dat deze vorm van onderwijs van groot belang is voor het HAO en LUW.

Kleine takken

Het kleine takken onderwijs omvat onderwijs op het gebied van: pluimveehouderij; varkenshouderij; schapen; paarden; geiten; konijnen en pelsdieren; paddestoelenteelt; landbouwmechanisatie; bosbouw en natuurbeheer; boomverzorging; faunabeheer; beheer sport- en recreatiegrasoppervlakken; beheer begraafplaatsen; land, water en milieu; landschapsbeheer; buurt- en wijkbeheer; en veiligheid en ergonomie in de beroepspraktijk. Dit onderwijs wordt vanwege doelmatigheidsoverwegingen centraal ontwikkeld en uitgevoerd.

De afnemers zijn AOC's, AHS-en, WUR, VFU, het (nationale en internationale) bedrijfsleven. Concurrerende aanbieders zijn niet aanwezig.

Belangrijk aandachtspunt is hoe 'klein' gedefinieerd wordt. Door de ontwikkelingen in de land- en tuinbouw zijn steeds meer productierichtingen als 'klein' te definiëren. Onder de huidige noemer 'kleine takken onderwijs' gaat het om praktijkleren in de kleine takken. Onduidelijk is wie de theoriecomponent van het kleine takken onderwijs voor onderwijsinstellingen verzorgt.

LNV heeft ook hier een verantwoordelijkheid voor het instandhouden van het publieke onderwijs. Er is tot nu toe geen specifiek beleid gevoerd op het kleine takken onderwijs. In de beleidsbrief Groen onderwijs 2010 geeft LNV aan meer te willen sturen op maatschappelijk gewenst onderwijs.

Innovatieve activiteiten

De innovatieve taak van de IPC's zoals die wettelijk is vastgelegd in de WEB behelst het bijdragen aan de inhoudelijke vernieuwing van het onderwijs. De IPC's geven vorm aan deze innovatieve taak door het ontwikkelen en uitvoeren van innovatieve cursussen, innovatieve projecten en projecten in het kader van de VIA-regeling. De innovatieve cursussen worden ontwikkeld voor onderwijsinstellingen en het bedrijfsleven. De inhoud van de cursussen loopt vooruit op ontwikkelingen in het bedrijfsleven en datgene wat aangeboden wordt in reguliere onderwijsprogramma's. Innovatieve projecten zijn projecten die uitgevoerd worden ten behoeve van de ontwikkeling van nieuwe elementen in het agrarisch onderwijs. De producten hiervan zijn beschikbaar voor het gehele agrarische onderwijs. Specifiek onderzoek naar andere aanbieders van innovatieve cursussen en projecten is niet gedaan. Aangenomen kan worden dat met name onderwijsinstellingen, maar ook ingenieurbureaus en het bedrijfsleven bij kunnen dragen aan een inhoudelijke vernieuwing van het onderwijs, afhankelijk van het type vernieuwing.

De overheid zet in op het stimuleren van innovatieprocessen. Dit betreft zowel innovatieprocessen gericht op product- en procesinnovaties op bedrijfsniveau als op bedrijfsoverstijgende systeeminnovaties en systeeminnovaties op gebiedsniveau. Het accent zal verschuiven naar systeeminnovaties.

Internationale activiteiten

De meeste activiteiten die de IPC's verzorgen betreffen 'internationaal onderwijs' en hebben betrekking op specifiek onderwijs (cursussen) ten behoeve van buitenlandse deelnemers. De IPC's onderscheiden hun internationale activiteiten in Euregio en Internationaal. De activiteiten in het kader van Internationaal betreffen het verzorgen van trainingen en cursussen, het geven van advies en het ondersteunen van projecten in het kader van internationale samenwerking. De cursussen Internationaal worden afgenomen door afnemers in het buitenland en Nederland. In het kader van Euregio verzorgen de IPC's cursussen ten behoeve van landen binnen Europa. Deze cursussen worden voornamelijk gegeven aan leerlingen van onderwijsinstellingen in die landen. Andere aanbieders van praktijkleren voor landen van internationale samenwerking zijn op termijn de praktijkscholen die door IPC Dier lokaal zijn opgezet. Specifiek onderzoek naar andere aanbieders van internationale activiteiten is niet gedaan. Aangenomen kan worden dat ook internationaal georiënteerde ingenieurs- en adviesbureaus internationale consultancy activiteiten en projecten uit kunnen voeren.

In het huidige beleid is internationalisering één van de centrale uitgangspunten. Voor het onderwijs gaat het daarbij om internationale samenwerking (samenwerking binnen onderwijs- en onderzoeksprogramma's en uitwisseling van studenten en docenten) en om internationale oriëntatie van het onderwijs.

8.2 Conclusies en suggesties voor beleid

Conclusies

LNV heeft tot nu toe geen specifiek beleid gevoerd ten aanzien van het praktijkleren voor het hoger en wetenschappelijk onderwijs en kleine takken.

Uit het onderzoek blijkt dat nut en noodzaak van praktijkleren buiten kijf staan. Het kleine takkenonderwijs valt onder het praktijkleren, maar onduidelijk is wie de theoriecomponent voor de onderwijsinstellingen verzorgt.

Op dit moment beschikken de onderwijsinstellingen niet over goede mogelijkheden om kwaliteit te stimuleren of af te dwingen. Er zijn geen andere aanbieders van praktijkleren in de vorm van leerlingweken.

Gezien het bovenstaande zijn er geen bezwaren aan te geven tegen de introductie van vraagsturing en marktwerking. Voor het bedrijfsleven dat kleine takken onderwijs afneemt, dient het profijtbeginnsel strakker te gelden.

LNV voert gericht innovatiebeleid op het vlak van product-, proces- en systeeminnovaties. Op dit moment is vanuit het beleid niet duidelijk aangegeven dat IPC's een rol hebben bij systeeminnovaties. Inhoudelijke sturing door LNV van de innovatieve cursussen en projecten ontbreekt.

De IPC's stellen dat de kans op succes van innovatieve projecten en cursussen niet altijd honderd procent is. Het is niet duidelijk in welke mate de innovatieve activiteiten resulteren in producten en in hoeverre innovatieve activiteiten ook daadwerkelijk bijdragen aan de inhoudelijke vernieuwing van het onderwijs (doorstroming innovatieve producten naar regulier onderwijs). Tot nu toe hebben de IPC's zich geconcentreerd op onderwijskundige innovaties waar de IPC's wettelijk gezien een bijdrage aan behoren te leveren. Instellingen voor het agrarisch onderwijs zijn in toenemende mate zelf verantwoordelijk voor vernieuwingen binnen het onderwijs. Dit betekent dat de IPC's hier steeds minder alleen verantwoordelijk voor worden geacht. Op basis van bovenstaande gegevens dient de toewijzing van middelen voor inhoudelijke vernieuwing van het onderwijs heroverwogen te worden. Het is niet mogelijk om een eenduidige conclusie te trekken over de introductie van vraagsturing en marktwerking voor de innovatieve activiteiten van de IPC's.

Verscheidene ministeries (OC&W, BZ en LNV) zijn betrokken bij de totstandkoming en uitvoering van het internationaal onderwijsbeleid. LNV stuurt de onder haar ressorterende instellingen (WUR, IAC, IPC's, LIAC en ILRI) afzonderlijk en op eigen wijze aan. De begrotingen en werkplannen van de IPC's worden jaarlijks beoordeeld door LNV. Binnen het internationale onderwijsbeleid staan internationale samenwerking (samenwerking binnen onderwijs- en onderzoeksprogramma's en uitwisseling van studenten en docenten) en internationale oriëntatie van het onderwijs centraal. De IPC's verzorgen voornamelijk specifiek onderwijs ten behoeve van buitenlandse deelnemers afkomstig uit Europa en landen van internationale samenwerking (internationaal onderwijs). Ze leveren geen bijdrage aan de internationale oriëntatie van het Nederlandse onderwijs. De onderwijsinstellingen zijn hier in principe verantwoordelijk voor.

Alternatieve aanbieders van leerlingweken voor buitenlandse studenten zijn er momenteel niet. Gezien het huidige financieringsstelsel (beurzenstelsel) van het internationaal onderwijs in het kader van het buitenlandbeleid lijkt introductie van vraagsturing en marktwerking niet voor de hand liggend. Dit dient afgestemd te worden met de andere betrokken ministeries. Rekening houdend met de doelstellingen voor internationale samenwerking kan introductie van vraagsturing en marktwerking overwogen worden voor het praktijkleren in het kader van de Euregio.

Suggesties voor beleid

De HO/WO-instellingen kunnen sterker uitdrukking geven aan hun inhoudelijke verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van het onderwijs door ze ook financiële verantwoordelijkheden te geven waardoor de instellingen over middelen beschikken om de IPC's te sanctioneren. De onderwijsinstellingen zullen dan beter in staat zijn de gewenste inhoudelijke kwaliteit te leveren.

Nagegaan kan worden welke kleine takken als maatschappelijk gewenst en welke kleine takken als ongewenste productierichtingen gezien worden zodat het onderwijs daarop aangepast kan worden.

Gezien de nieuwe accenten die LNV legt in het kennis en innovatiebeleid zou LNV kunnen nadenken over de rol die de IPC's kunnen spelen bij de overdracht van kennis omtrent (systeem-) en technologische innovaties.

LNV kan aandacht besteden aan het evalueren van de innovatieve activiteiten van de IPC's.

LNV dient na te gaan of de veranderende verantwoordelijkheid van de IPC's voor vernieuwingen binnen het onderwijs gevolgen heeft voor de wettelijke taak van de IPC's, zoals die is vastgelegd in de WEB, en de toewijzing van de middelen voor de inhoudelijke vernieuwing van het onderwijs.

In de discussies over internationale activiteiten van de IPC's is het belangrijk om de gehanteerde omschrijvingen van de IPC's en van LNV op elkaar af te stemmen om begrips- en spraakverwarring te voorkomen. Afstemming dient plaats te vinden met andere betrokken ministeries.

De IPC's beschikken over uitgebreide internationale netwerken en de nodige ervaring op het gebied van internationaal onderwijs. LNV kan nagaan in hoeverre deze aangewend kunnen worden ten behoeve van de internationale samenwerking en de internationale oriëntatie van het Nederlandse onderwijsbeleid.

Literatuur

Aalst H. van , *Moed en Trouw. Arrangementen voor het praktijkonderwijs in het MAO*. H. van Aalst, Bunnik, 1997.

Bureau Berenschot, *Onderzoek naar de financieel-economische positie van de drie innovatie- en praktijkcentra vanuit een marketingperspectief*. Bureau Berenschot, Utrecht, 1999.

Bureau van de Bunt, *Project Toekomst Praktijkleren*. Bureau van de Bunt. 1997.

FION, *Versterking effectiviteit van het Internationaal Onderwijs: de voornemens van de FION*. Enschede, 1998.

IPC Dier, *Onderzoek naar de kleine sectoren: Subrapport pluimveehouderijsector*, Eerste versie. IPC Dier. Barneveld, april 1997.

IPC Dier, *Onderzoek naar de kleine sectoren: Subrapport varkenshouderijsector*, Eerste versie. IPC Dier. Barneveld, september 1997.

IPC Dier Barneveld, *Jaarberichten: 1996/1997 en 1997/1998*. IPC Dier Barneveld. Barneveld, januari 1999.

IPC Dier et al, *Kennisinfrastructuur: Bijlagen*. IPC Dier/IPC Plant/IPC Groene Ruimte. Maart 1997.

IPC Groene Ruimte, *Als je door wilt groeien: Bedrijfstrainingen*, brochure. IPC Groene Ruimte. Arnhem, 1997.

IPC Groene Ruimte, *Bedrijfsprofiel IPC Groene Ruimte*, brochure. IPC Groene Ruimte. Arnhem, 1999.

IPC Groene Ruimte, *Productcatalogus onderwijs 1999/2000*. IPC Groene Ruimte. Arnhem, 1999.

IPC Groene Ruimte, *IPC Groene Ruimte Bedrijfsplan 1999*. IPC Groene Ruimte. Arnhem, januari 1999.

IPC Groene Ruimte, *Marktonderzoek IPC Groene Ruimte*. IPC Groene Ruimte. Arnhem, juni 1999.

IPC Groene Ruimte, *Strategisch Plan IPC Groene Ruimte 2000 – 2004*. IPC Groene Ruimte. Schaarsbergen, juli 1999.

IPC Groene Ruimte, *IPC Groene Ruimte Bedrijfsplan 2000*. IPC Groene Ruimte. Schaarsbergen, november 1999.

IPC Groene Ruimte, *IPC Groene Ruimte in 2000+: Het strategisch plan in vogelvlucht*, brochure. IPC Groene Ruimte. Arnhem, december 1999.

IPC Groene Ruimte, *Overige taken: Motivatie voor toekomstige uitvoering*, concept rapport. IPC Groene Ruimte. Arnhem, 19 september 2000.

IPC Plant, *Jaarverslag 1997*. IPC Plant. Ede, 1998.

Ministerie LNV, *Beleidsnotitie Internationalisering Landbouwonderwijs*, Ministerie LNV, Den Haag, 1990.

Ministerie LNV, *LNV-Kennisbeleid tot 1999*. Ministerie LNV, Den Haag, 1995.

Ministerie LNV, *Concept LNV-Kennisbeleid 1999-2003*. Ministerie LNV, Den Haag, 1999.

Ministerie LNV, *Een onderzoek met kwaliteitsindicatoren bij het Innovatie- en Praktijkcentrum Dierlijke Sectoren*, Ministerie LNV, Inspectie Landbouwonderwijs en Kennisprogramma's, Den Haag, 1999.

Ministerie LNV, *Kennis voor Kracht en Kwaliteit. "Sturen op interactie", ontwerp uitvoeringsprogramma LNV-Kennisbeleid 1999-2002*, Ministerie LNV, directie DWK, Den Haag, 1999.

Ministerie LNV, *Het landbouwonderwijs. Stand van zaken en gesignaleerde ontwikkelingen. Verkenning t.b.v. LNV-project Visie op landbouwonderwijs*. Ministerie LNV, concept oktober 1999.

Ministerie LNV, *Indicaties cursusonderwijs 2000*.

Ministerie LNV, *Jaarplan 2000 - DWK*. Ministerie LNV, Den Haag.

Ministerie LNV, *Kaderbrief voor het IAC voor het jaar 2000*.

Ministerie LNV, *Kaderbrief voorlichting 2000*.

Ministerie LNV, *Beleidsbrief VIA-regeling 2001*. Ministerie LNV, Den Haag, 2000.

Ministerie LNV, *Landbouwonderwijsverslag 1999. Verslag van de staat van het landbouwonderwijs in Nederland in het jaar 1999*. Ministerie LNV, Inspectie Landbouwonderwijs en Kennisprogramma's, Den Haag, 2000.

Ministerie LNV, *Notitie functie landbouwonderwijs ten behoeve van beleidsoverleg*. R. Julicher, juni 2000.

Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Op nieuwe koers. Interdepartementaal beleidsonderzoek Internationaal Onderwijs*. Ministerie BUZA, Den Haag, 1997.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, *Grenzen verleggen. Nota internationalisering van het onderwijs*. Ministerie OC&W, Den Haag, 1991.

Nieuwenhuizen, S.W.F., *Verslag bestuurlijke conferentie LNV-IPC's inzake het rapport Berenschot*, Utrecht, januari 2000.

Onderwijsraad, *Hoger Agrarisch Onderwijs. Eisen en verantwoordelijkheden inzake het stelsel van eindtermen*. Advies Onderwijsraad, Den Haag, 1998.

Onderwijsraad, *Agrarisch Cursusonderwijs en een Leven Lang Leren*. Advies Onderwijsraad, Den Haag, 1999.

VPL et al, *Bijlagen bij activiteitenplan IPC's 1997 – 1998*. Vereniging voor Praktijkscholen in de Landbouw/IPC Dier/IPC Plant/IPC Groene Ruimte. Ede/Barneveld/Ede/Arnhem, mei 1997.

VPL et al, *Werken aan inhoud, output en kwaliteit: Activiteitenplan IPC's 1997 – 1998*. Vereniging voor Praktijkscholen in de Landbouw/IPC Dier/IPC Plant/IPC Groene Ruimte. Ede/Barneveld/Ede/Arnhem, mei 1997.

VPL et al, *Professioneel in praktijkleren: Activiteitenplan IPC's 1998 – 1999*. Vereniging voor Praktijkscholen in de Landbouw/IPC Dier/IPC Plant/IPC Groene Ruimte. Ede/Barneveld/Ede/Arnhem, juni 1998.

VPL et al, *Professioneel in praktijkleren: Activiteitenplan IPC's 1999 – 2000*. Vereniging voor Praktijkscholen in de Landbouw/IPC Dier/IPC Plant/IPC Groene Ruimte. Ede/Barneveld/Ede/Arnhem, juni 1999.

VPL et al, *Bijlagen bij activiteitenplan IPC's 1999 – 2000*. Vereniging voor Praktijkscholen in de Landbouw/IPC Dier/IPC Plant/IPC Groene Ruimte. Ede/Barneveld/Ede/Arnhem, juni 1999.

Bijlage 1 Specialisaties van de verschillende IPC-locaties

IPC	Locatie	Specialisatie
IPC DIER	Barneveld	Diervverzorging en veterinaire ondersteuning Varkens- en pluimveehouderij Maalderij Internationaal onderwijs
	Horst	Rundvee-, varkens- en pluimveehouderij Schapenhouderij Pelsdierenhouderij
	Oenkerk	Rundveehouderij Schapen- en geitenhouderij Weidebouw Internationaal onderwijs
IPC Plant	Ede	Bloemenbranche Agrarische techniek Tuinbouw Levensmiddelentechnologie
	Horst	Paddestoelenteelt
	Emmeloord	Mechanisatie Open teelten
IPC Groene Ruimte	Schaarsbergen / Velp	Beheer stedelijk en landschappelijk groen Tuinaanleg en onderhoud Land, water en milieu Bos- en natuurbeheer Onderhoud agrarisch landschap

Bijlage 2 Overzicht cursusonderdelen per IPC locatie

Bijlage 2A Activiteiten IPC Dier

Bijlage 2B Activiteiten IPC Plant

Bijlage 2C Activiteiten IPC Groene Ruimte

Bijlage 3 Afnemers van praktijkleren voor hoger en wetenschappelijk onderwijs

De agrarische instellingen voor hoger en wetenschappelijk onderwijs waarvoor de IPC's praktijkprogramma's uitvoeren, betreffen:

- Hogere Agrarische School (HAS) Den Bosch.
- Christelijke Agrarische Hogeschool (CAH Dronten).
- Hogeschool Delft.
- Internationale Agrarische Hogeschool (IAH) Larenstein (in Velp en Deventer).
- Van Hall Instituut (in Leeuwarden).
- STOAS Agrarische Pedagogische Hogeschool (STOAS APH) (in Den Bosch en Dronten).
- Wageningen Universiteit en Research Centrum (WUR), voorheen bekend als Landbouwniversiteit Wageningen (LUW).
- Faculteit der Diergeneeskunde van de Rijksuniversiteit Utrecht, ook bekend als Veterinaire Faculteit Utrecht (VFU).

Bijlage 4 Afnemers van kleine takken

Indien niet specifiek vermeld betreffen de hier vermelde afnemers niet alleen afnemers die middels leerlingweken gefinancierde activiteiten afnemen.

IPC Groene Ruimte

IPC Groene Ruimte verzorgt cursussen op het gebied van kleine takken voor:

- AOC's
- IAHL Velp
- WUR
- Gemeentelijke overheden.
- Boomverzorgingsbedrijven
- Groot groenbedrijven
- Eigenaren grotere terreinen
- Greenkeepers
- Terreinmeesters
- Baancommissarissen
- Werknemers van begraafplaatsen en crematoria
- Particulieren

IPC Dier

IPC Dier heeft in 1999-2000 middels leerlingweken gefinancierde cursussen verzorgd voor AOC Friesland in Drachten en Agrarische bedrijfsverzorging in Almen.

IPC Plant

IPC Plant heeft in 1999-2000 middels leerlingweken gefinancierde cursussen verzorgd voor de onderstaande afnemers. De afnemers betreffen (individuele ondernemers en werknemers van) bedrijven die deel uitmaken van de champignonketen, met name champignonbedrijven (maatschappen, VOF's, BV's) maar ook composteringsbedrijven, elektrobedrijven, adviesbureaus, een accountantskantoor en een gemeente. De meeste zijn Nederlandse bedrijven, daarnaast worden cursussen verzorgd voor enkele bedrijven in België en Frankrijk.

A&A Accountants en adv. BV, Horst
A.J.M. van Dooren, Liessel
ABAB, Den Bosch
Aego Champignons B.V., Wernhout
Aengenend Champ.kw. B.V., Heijen
Agr. bedrijfsverzorging, Almen
Bakel, Deurne
Brill Nederland B.V., Horst
C. Beerepoot, Someren-Heide
C. Hermans, Heythuizen
C. Verkooyen, Ospel
C.A.B.L., Roermond
C.N.C., Gennep
Carpe Diem BV, Baarlo
Champi d'Or V.O.F., Leunen
Champignonbedrijf v. Roy, Weert
Dalsem-Veciap BV, Horst
De Wienen Champ.cultuur BV, Horst
Didam BV, Didam
Donkers-Verstappen, Gemert
Drissen, Bergen
E. Hoskam, Hurwenen
Elektro Limburg, Maasbree
Enkevort, Horst
Euhan Creative Tours, Amsterdam
Euroveen BV, Grubbenvorst
F. de Jong, Dongen
F. v. Zutven, Eerde
F.J.G. de Leeuw, Nederweert
Fancom BV, Panningen

Fungi Culturen Vof, Etten-Leur
G. Claasen, Tilburg
Gemeente Bernheze, Heesch
H. Slob, Rossum GLD
H. Weening, Harkema
H. Zuiderma, Grootegast
H.A. van Eerd, Boekel
H.J.C. van Bakel, Heesch
H.J.W. Polman, Boekel
Heeren Champ. BV, Uden
Heijer BV, Horst
Heveco Champ.cultuur BV, Horst
Hofmans, Horst
Holtslag V.O.F., Gendt
Hooymans Compost BV, Velddriel
Horesca Ate, Raamsdonkveer
Horst Compost BV, Horst
J. Coppens, Velddriel
J. de Jong, Marum
J. Drissen, Sevenum
J. Goossens, Milheeze
J. Goyer, Langenboom
J. Huys Mushr. Consulting, Horst
J. Jacobs, Kessel
J. Koot, Horst
J. Mackus, Nederweert
J. Piels, Roggel
J. Risseeuw, Retranchement
J. Vissers, Zaltbommel
J. Winkelmolen, Grubbenvorst

J.J. Clabbers, Swolgen
J.P.M. v.d. Laar, Kerkdriel
Jacobs, America
Janssen Champignons, Horst
Javaero BV, Zundert
K.T.B. Brabant, Prinsenbeek
L.F.J. van den Oord, Ammerzoden
Limax BV, Horst
Limax Productie BV, Overloon
Lutece Holland BV, Venlo
Lvb Herten, Herten
M. van de Pas, Melderslo
Maatschap van Rens, Horst
Mertens BV, Horst
MTS Hermkens, Sevenum
MTS Van De Pol, Alphen
MTS Van Kessel, Velddriel
MTS Vervoort-Verstraten, Keldonk
MTS V.D. Veen, Doezum
MTS Verstegen, Zeeland
Mush. Comb. VOF, Horst
N. Helsdingen, Horst
Nooyen Champ. BV, Helenaveen
NooyenCompost BV, Helenaveen
Nooyen Dekaarde BV, Wanssum
Oakfield Champ. BV, Stramproy
P. Franzmann, Heyen
P. Ghielen, Nederweert
P. Koeken, Rijsbergen
P.J.M. Keijzers, Melderslo

P.M.M. Janssen, America
Peeten BV, Kessel
ProAgro BV, Maarsse
R. van de Mortel, Nederweert
R. van de Vorle, Berghem
Rovers, Velddriel
Smits Van Gerven, Vierlingsbeek
Smits-Derks Champignons BV, Horst
Sylvan BV, Horst
T.J. van Beek, Standdaarbuiten
T.M. Kuijpers, Deurne
Ten Cate Nicolon BV, Almelo
Th. Van Den Boogaard, Weert
Trouw Nederland BV, Putten

V.d. Weijer Goossens, Deurne
Van Boxtel Electro, Volkel
Van Mil Champ.cult. BV, Nw-Bergen
Verschoor Champ.kw., Grootegast
Vissers, Lomm
W. & G. Van Lieshout, Liessel
W. Geurts BV, Milheeze
W. Goossens, Bakel
W. Piels, Kerkdriel
W. Teeuwen, Kessel
W. van den Elsen, Deurne
W.F. van Nieuwenhoven, Ospel
W.J.G. van Lieshout, Liessel
W.M. Mulders, Oirschot

Weijer, Deurne
Wijers, Rijkevoort
Wim Joosten BV, Grubbenvorst
Y. in 't Groen, Dongen
Coenegrachts, België
D. van Canneyt, België
Dhr. van Olaerts, België
Horions LVDO, België
Kuijpers, België
NV Champcultuur de Kleijn, België
NV Karel Sterckx, België
S. Wytynck, België
Ferme de la Gontiere, Frankrijk

Bijlage 5 Overzicht innovatieve projecten voor 1999-2000

Project	Aanvrager	Ontwikkelaar
Certificering minigraver (nr. 99055)		IPC Groene Ruimte
Regenwateropvang- en gebruik (nr. 99079)		IPC Groene Ruimte
CD ROM veldwerk milieukundig onderzoek in combinatie zelfstandig leren (nr. 99081)		IPC Groene Ruimte
Trekkersimulatie/virtual reality (nr. 99069)		IPC Groene Ruimte
P-gerichte beroepsopleidingen (nr. 99162)		IPC Groene Ruimte
Interactieve toetsen Groene Ruimte (nr. 99059)	AOC Noord, Friesland, Florens	IPC Groene Ruimte
Interactief lespakket 'onderhouden ruigte' (nr. 99084)	Helicon	IPC Groene Ruimte
Beeldbestekken (nr. 99136)		IPC Groene Ruimte
Herstructurering opleidingen in de primaire sector (nr. 99002)	AOC Groene Delta	IPC Dier
Praktijkleren (nr. 98004)	Groene Welle	IPC Dier
Praktijkarrangementen ZB en KF (nr. 99042)	AOC Friesland	IPC Dier
Pluimveehouderij (nr. 99121)	AOC Oost	IPC Dier
Integratie van BPV, IPC en schoolcomponent (nr. 99123)	Groenhorst College	IPC Dier
Arrangementen kleine groepen (nr. 99201)	AOC Midden Nederland	IPC Dier
Demonstratiemodel geluidssanering (nr. 99090)	7 milieuscholen	IPC Dier
Gezondheidszorg in het veehouderijonderwijs (nr. 99021)	Netwerk Veehouderij Z-NL	IPC Dier
Natuur en milieu educatie (nr. 99034)	Stichting Veldwerk Nederland	IPC Dier
Fokkerij in PKR (nr. 99039)	Diverse AOC's	IPC Dier
Kinderboerderijen (nr. 99044)	Netwerk Veehouderij Z-NL	IPC Dier
Integraal waterbeheer in de agrarische sector (nr. 99138)	Samenwerkingsverband Z-NL, AOC W-Brabant	IPC Dier
Module pluimvee gezondheidszorg (nr. 99160)	IAH Larenstein	IPC Dier
Ketenkwaliteit (nr. 99211)	AOC's	IPC Plant
Praktische toetsen voor VMBO (nr. 99114)	Kerngroep 1 ^e fase	IPC Plant
Biologische landbouw (nr. 99207)	AOC's	IPC Plant en Dier
Praktijkleren Pilot Oost (nr. 99200)	AOC Oost	IPC Plant en Dier
Verbreed ondernemerschap (nr. 99006)	AOC Raad	IPC's
Praktijkgerichte beroepsopleidingen (nr. 99162)	Stichting Dondorp Educatie	IPC's
Marktmonitoring (nr. 992123)	IPC's	IPC's
Kwaliteit leefomgeving (nr. 99212)	AOC's	IPC's
ICT en ICT-pilots (nr. 99210)	IPC's	IPC's
IPC's naar een beter kennismanagement (nr. 99124)	IPC's	IPC's
Project Zelfstandig Leren (nr. 99203)	AOC's	IPC's
Vormgeving aan onderwijskundige aanpak 'Zelfstandig Leren' (nr. 99153)	IPC's	IPC's
Pilots praktijktoetsen (nr. 99205)	Diverse AOC's	IPC's
Externe legitimering (nr. 99005/99052)	IPC's	IPC's

Bijlage 6 Afnemers van innovatieve cursussen

Indien niet specifiek vermeld betreffen de hier vermelde afnemers niet alleen afnemers die middels leerlingweken gefinancierde activiteiten afnemen. Gegevens over de afnemers van IPC Plant.Dier zijn niet bekend.

IPC Groene Ruimte

In 1999-2000 heeft IPC Groene Ruimte middels leerlingweken gefinancierde innovatieve cursussen verzorgd voor onderstaande afnemers. De afnemers betreffen onder meer AOC's, gemeentes, bedrijven, brandweer, sportbonden, landschapsbeheerders, waterleidingbedrijven, waterschappen, hoogheemraadschappen, stichtingen en individuen.

5 Herenlanden	Gem. Amstelveen	IJsselmuiden	St. Oorl.graven
AOC Friesland	Gem. A'dam	IKL	Stierman
AOC Oost	Gem. Apeldoorn	IKL. Limburg	Tilburg
B Jansen	Gem. Assen	Kicken	Tol
Bakx	Gem. Asten	KNSB	Tukker
Beers/Cumula	Gem. Delftzijl	KNVB	v. Doorn
België Antwerpen	Gem. Den Haag	Kramer	v. Dijk
BLGG	Gem. Dongen	Krimperwaard	v. Ginkel
Boogaardt	Gem. Dronten	Kuhlkamp	v. HAAR
Boxtel	Gem. Geertruid.berg	Lenthe 2x1	v. Munster
Brandw. Doorn	Gem. Gouda	Licon	v. Nagel
Brandw.Putten	Gem. Naarden	Loopplan	v. Stipdonk
CCB	Gem. Putten	Luimstra	v. Wijk
Clusius College	Gem. Rijssen	Maassluis	v.d. Meer
Cumela	Gem. Rotterdam	Matjaans	V.V.O.G
De bomenbank	Gem. Utrecht	Michielsens	van Esch
de Risse	Gem. Venlo	Mulder	Vogelzang
Delta	Gem. Wageningen	NGF	Waterl.bedrijf
Delta SW	Geurs	Paswerk	Watersch. Groot m.
Dinz	Gev. Maashese	Pius Florus	Wierda
Dollard	Giljan	Presikhaaf	Wolters
Donker	Groot Maas en Waal	Roelofs	Wouden groep
Drielanden	Groenbouw	Ronde venen	WSD
Elzinga	Hacron	Safety Green	WSD Boxtel
Ermelo	Helicon	Scaldis	WSW Boxtel
Fierkens	Helvoirt	Seelen	Zadelhof
Flikweert	Huiberts	Sloot	Zeewolde
Floryn	Huts Delta	St. Utrechtslandschap	

Bijlage 7 Afnemers van internationale activiteiten

Indien niet specifiek vermeld betreffen de hier vermelde afnemers niet alleen afnemers die middels leerlingweken gefinancierde activiteiten afnemen.

IPC Groene Ruimte

Euregio

- Gemeenschappelijke groendiensten in België
- Onderwijsinstellingen in België (zoals Hogeschool Prov. Antwerpen, Katho. Z-W Vlaanderen, St. Isidoris, Oudenaarde (B) en Katho. St. Lieven)
- Maatschappelijke organisaties in Duitsland

Internationaal

Afnemers in Rusland en Tsjechië:

- Onderwijsinstellingen op MBO en universitair niveau
- Bedrijfsleven

Afnemers van activiteiten betreffende Kameroen, Gabon, Kongo, Suriname, Indonesië en Maleisië:

- Bosbeheerders
- Lokale overheden
- Onderwijsinstellingen
- Internationale organisaties

IPC Dier

Euregio

IPC Dier heeft in 1999-2000 middels leerlingweken gefinancierde cursussen verzorgd voor onderstaande afnemers. Deze afnemers betreffen voornamelijk onderwijsinstellingen in Nederland, België, Duitsland, Oostenrijk, Zwitserland, Denemarken, Ierland, Hongarije en Polen. Andere afnemers zijn onder meer de provincie Fryslan en Duitse particulieren.

AOC Friesland, Leeuwarden	Vzw. VSOP-St. Bertinus Campus VTI-VSBB, België
AOC Terra, Meppel	Amt für Landwirtschaft, Duitsland
AOC Limburg, Roermond	Hohere Landbauschule Kleve, Duitsland
Helicon Opleidingen, Oss	Landbauschule Triesdorf, Duitsland
Provincie Fryslan, Leeuwarden	Klinik für Wiederk. und Schw., Duitsland
Biotechnicum, België	Schmid, Rheinhold, Duitsland
Kaho St. Lieven Campus Himm, België	T. Janssen, Duitsland
Ind. Hogeschool Gent, België	W. Smidt, Duitsland
Kta Melle, België	Ahlers, Fam., Duitsland
Land- en Tuinbouwcentrum Waasland, België	Landwirtschaftliche Fachschule, Oostenrijk
PITO, België	Fachschule Giesshübl, Oostenrijk
Prov. Inst. Bio. Onderw. Tongeren, België	HLBLA St. Florian, Oostenrijk
Provinciaal Instituut voor Tuinbouw, België	Hohere Bundeslehranstalt, Oostenrijk
Provinciale Hogeschool Limburg, België	Landwirtschaftliche Schule, Zwitserland
Technisch Instituut St. Aloysius, België	Lyngby Landbrugsskole, Denemarken
VITO Hoogstraten, België	Franciscan Brothers Agricultural College, Ierland
VITO Tienen, België	Szent Istvan University, Hongarije
Vrij Landelijk Instituut, België	Business Dev. Management, Polen
Vrij Technisch Instituut, België	

Internationaal

IPC Dier heeft in 1999-2000 middels leerlingweken gefinancierde cursussen verzorgd voor:

- LUW, Wageningen
- IAC, Wageningen
- IAH Larenstein, Deventer
- Faculteit der Diergeneeskunde, Utrecht
- Agrarisch Jongeren Contact, Drachten
- International Atomic Energy Agency, Oostenrijk

IPC Plant

Euregio

IPC Plant heeft in 1999-2000 middels leerlingweken gefinancierde cursussen verzorgd voor onderstaande afnemers. De afnemers betreffen voornamelijk onderwijsinstellingen in België en Zwitserland en een enkele stichting.

HZPC, Emmeloord
Stichting Uitwisseling Bergen, Bergen
Biotechnicum, België
Hogeschool Gent, België
Kaho St. Lieven Campus Himm, België
K.T.A. Gent, België
Plantijn Hogeschool, België
Provinciaal Instituut voor Tuinbouw, België
Provinciale Hogeschool Limburg, België
Prov. Inst. Biotechn. Onderwijs, België
St. Leo Instituut, België

Tuinbouwschool Kortrijk, België
VITO Hoogstraten, België
Vrij Landelijk Instituut, België
Vrij Land-Tuinb. Instituut Torhout, België
Vrijeschool Haverlo, België
VZW. VSOP-St. Bertinus Campus VTI-VSBB, België
Gewerbeschule Sursee, Zwitserland
Gewerbliche Industrielle ber.sch., Zwitserland
SMU, Zwitserland
MFR de Loudeac, Loudeac

Internationaal

IPC Plant heeft in 1999-2000 middels leerlingweken gefinancierde cursussen verzorgd voor onderstaande afnemers. Nederlandse afnemers betreffen onderwijsinstellingen, bedrijven, een gemeente, het ministerie van LNV en een stichting. Buitenlandse afnemers betreffen bedrijven en onderzoeksinstituten in Duitsland, Oostenrijk, Engeland, en Nieuw Zeeland en het Russische ministerie van Landbouw.

IAC, Wageningen
IAH Larenstein, Deventer
AOC Oost, Twello
AOC West-Brabant, Breda
STOAS/Agriment, Wageningen
Gemeente Noordoostpolder, Emmeloord
LNV Directie I&H, Den Haag
St. Kinderhulp Rusland, Zuidwolde
Agriment B.V., Deventer
Netagco Tolsma B.V., Emmeloord
Agrotransfer, Dronten
Dace Contracting BV, Delft
Eusino, Amsterdam

Excursie Ede Contant, Ede
Korea Internationaal Amsterdam, Amsterdam
Mevr. Monsma, Dronten
Fa. Werner und Pfeiderer, Duitsland
LBFS-Vocklabruck, Oostenrijk
Dow Agro Sciences, Engeland
English Village Salads, Engeland
Halsham Salads Ltd., Engeland
Horticulture Research Intern., Engeland
Yo8 8ND, Engeland
Russian Min. of Agric. And Food, Rusland
Statis Produce, New Zealand

Bijlage 8 Overzicht Internationaal door IPC Groene Ruimte

Jaar	Land	Activiteit	Hoofddonor	Additionele financiering
	Stagebedrijf/ IPC Centraal	Training van Tsjechische werkzoekenden in groenbeheer (combinatie tussen bedrijfsstage en training)	Cw (LNV)	
1998	Kameroen	Training van bosarbeiders in duurzame exploitatietechnieken	DGIS	Cw (LNV)
1998	Maleisië	Training van bosbouwmanagers en overig personeel voor het Sabah bosbouwproject	EU	Cw (LNV)
1998 – 1999 – 2000	IPC centraal	IHE training aan buitenlandse studenten op het gebied van watermanagement	IHE	Cw (LNV)
1999	Gabon	Training van bosarbeiders in duurzame exploitatietechnieken	EU/ WWF	Cw (LNV)
1999	IPC centraal	Training Vietnamese bosbouw trainers	DGIS/ IAHL	Cw (LNV)
1999	IPC centraal	Training van Vietnamese stafpersoneel in schoolmanagement	DGIS/ IAHL	Cw (LNV)
1999	Maleisië	Training van bosbouwmanagers en overig personeel voor het Sabah bosbouwproject	EU	Cw (LNV)
1999	Mongolië	Projectmanagement en evaluatie	DGIS	Cw (LNV)
1999	IPC centraal	Training van Tsjechische studenten in groenbeheer	Cw (LNV)	Vimperk school
1999/ 2000	Suriname	Training van trainers op het gebied van motorzagen, buitenboordmotoren, gereedschapsonderhoud	DGIS	Cw (LNV)
2000	China	Bosbouw oriëntatiemissie	StiR	Cw (LNV)
2000	Gabon	Training van bosarbeiders in duurzame exploitatietechnieken	Bedrijfsleven	CW (LNV)
2000	Stagebedrijf/ IPC Centraal	Training van Tsjechische / Oost-Europese werkzoekenden in groenbeheer (combinatie tussen bedrijfsstage en training)	Cw (LNV)	

Bron: IPC Groene Ruimte

Bijlage 9 Overzicht internationale activiteiten door IPC Plant.Dier

Bij IPC betreft het voornamelijk "internationaal onderwijs":

- a. Reguliere internationale cursussen van IPC t.b.v. DGIS (ontwikkelingssamenwerking) in Nederland (t.b.v. ontwikkelingssamenwerking: door "Herfkens" gedefinieerd).
Overeengekomen combifinanciering: LNV en BZ/DGIS (NFP en SBP).
- b. Praktijkweken t.b.v. **IAC, WUR, AHS Larenstein**: OS-cursussen: TAP, WEA, etc. (idem als a., maar dan praktijkweken t.b.v. OS-cursussen van AHS, WUR, IAC, etc.).
- c. Tailor-made cursussen t.b.v. vele diverse groepen, door henzelf of internationale projecten/instellingen (*integraal* gefinancierd):
  - in Nederland;
  - in het buitenland.
- d. Consultancy werk (missies) in het buitenland (*integraal* gefinancierd):
  - technische missies;
  - onderwijskundige missies;
  - project identificatie, formulering, evaluatie etc.
- e. Projecten (langdurige, interinstitutionele samenwerking):
  - t.b.v. O.S.(DGIS): *integraal* gefinancierd;
  - t.b.v. LNV (Industrie & Handel), *integraal* gefinancierd;
  - t.b.v. EZ (Senter etc.) of OCW , veelal "onderaannemer", *integraal* gefinancierd;
  - t.b.v. bedrijfsleven (zie EZ): *integraal* gefinancierd.
- f. Euregio cursussen.

I.O.-leerlingweken (4000) betreffen de bijdrage van LNV/DWK aan cursisten uit ontwikkelingslanden (OS); de overige financiering vindt geheel plaats door BZ/DGIS (NFP-beurzen). Een en ander is gebaseerd op een "interdepartementale/ministerieel overeenkomst" (eind 1960/begin 1970). Voor deze "combifinanciering" komen alleen deelnemers in aanmerking uit de "OS Landen" (door DGIS aangegeven; selectiecriteria aanwezig). Bij uitzondering neemt een deelnemer uit het bedrijfsleven uit ontwikkelingslanden aan deze cursussen deel.

Cursussen in Nederland. Bij IPC (ex DIER): 4 door DGIS en DWK gezamenlijk goedgekeurde cursussen (met een duur van 6 of 3 maanden); NFP-beurzen.

Tevens de praktijkweken in vergelijkbare cursussen van *WUR, Larenstein, en IAC*.

Voor deze cursussen werden specifieke investeringen gedaan (kleinschalige kippen-/varkenshokken, een mengvoederbedrijfje, een simpele melkverwerkings-unit, etc.). "Specifiek" personeel hiervoor aangesteld.

Refresher Courses in het buitenland. voor alumni die langer dan 5 jaar geleden in Nederland waren; jaarlijks 2 cursussen met ongeveer 25 deelnemers gedurende 2 weken in diverse landen.

Specifieke Beurzen Programma (SPB-beurzen). ten behoeven van OS (DGIS-DWK); uitsluitend "tailor-made"; 1 of 2 cursussen per jaar met ongeveer 12 deelnemers per cursus gedurende 2 - 3 - 4 maanden.

Euregio weken

Hieraan nemen deelnemers uit de "Euregio" deel. IPC (ex Plant en Dier) gebruikt deze weken voor *leerlingen* van het reguliere onderwijs uit zeer veel diverse Europese landen (incl. centraal en Oost-Europa). Veel deelnemers komen uit "grenslanden" Duitsland en België.

Soms worden deze Euregio-weken ook voor "volwassenen" uit bedrijfsleven van genoemde landen gebruikt . Bij IPC Groene Ruimte kan dat "per definitie" (zie activiteiten plan).

Een duidelijk definitie is gewenst van de term "Euregio"-weken.

Suggestie: uitsluitend voor Europese en pre-accessie-landen en voor leerlingen/studenten van het reguliere onderwijs in die landen.

De overige "internationale activiteiten" (c, d en e) betreft contractwerk waarvoor de volledig integrale kostprijs (bedrijfsleven) wordt betaald.